

НАУКА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції

(29-30 вересня 2011 р.)

У семи томах

Том 3

Державне управління. Юридичні науки

Дніпропетровськ
Видавець Біла К.О.
2011

УДК 34+35
ББК 73
Н 34

НАУКА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ
Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції

СКЛАД ВИДАННЯ

Том 1. Наукові праці з біології, медицини, технічних, фізико-математичних та хімічних наук

Том 2. Історія. Філософія

Том 3. Державне управління. Юридичні науки

Том 4. Іноземні мови та регіоназнавство. Культурологія. Філологія

Том 5. Педагогіка. Психологія. Комунікативістика

Том 6. Актуальні питання економіки

Том 7. Економіка в деталях

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ:

Голова оргкомітету:

Корецький М.Х. – доктор наук з державного управління, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування Академії муніципального управління.

Члени оргкомітету:

- Бакуменко С.Д. – д.держ.упр., професор, Заслужений діяч науки і техніки України, проректор з наукової роботи Академії муніципального управління;
- Дацій О.І. – д.е.н., професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування Академії муніципального управління;
- Бутко М.П. – д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту організацій та державного управління Чернігівського державного технологічного університету.

Н 34   Наука в інформаційному просторі : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф., 29-30 верес. 2011 р. : В 7 т. – Д. : Біла К.О., 2011.

ISBN 978-966-2447-85-9

Т. 3 : Державне управління. Юридичні науки. – 2011. – 100 с.

ISBN 978-966-2447-88-0

У збірнику надруковано матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції «Наука в інформаційному просторі».

Для студентів, аспірантів, викладачів ВНЗів та наукових закладів.

**УДК 34+35
ББК 73**

ISBN 978-966-2447-85-9

ISBN 978-966-2447-88-0 (Т.3)

© Авторський колектив, 2011

Александрова М.М.

Київський національний економічний університет імені В. Гетьмана, Україна

ПОДАТКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Економічна політика реалізується державою через закони, президентські накази, урядові постанови та інші нормативні акти, державні програми, рішення державних органів.

Конкретними інструментами проведення державної економічної політики виступають перед усім такі фіскальні важелі впливу, інструменти фіскальної політики, як податки, державні витрати, трансферти. За допомогою фіскальних інструментів держава має змогу змінювати величину та спрямованість грошових потоків у відповідності з цілями та наміченими для їх здійснення мірами.

У розвинутих країнах для характеристики фіскальної політики використовують мультиплікатор збалансованого бюджету, який дорівнює одиниці. Це означає, що збільшення податків і державних витрат на одну і ту ж саму величину зумовлює приріст чистого національного продукту на величину, яка дорівнює приросту обсягу державних витрат і податків.

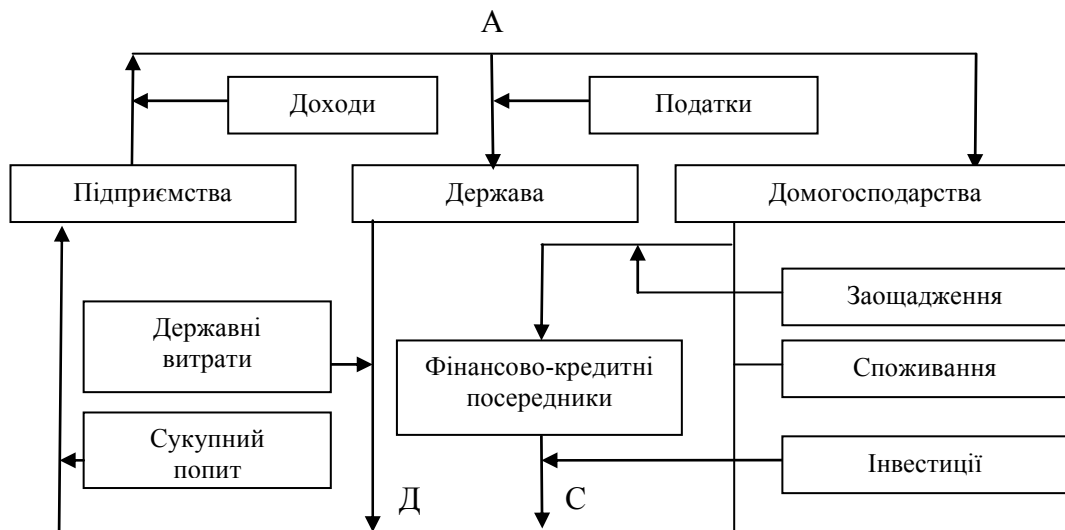
Фіскальна (бюджетно-податкова) політика – це політика використання державних податків та витрат (видатків) з метою впливу на макроекономічний кругообіг [9], який зображено схематично (рис. 1).

На рис.1 зображено кругообіг доходів (верхня частина схеми) і витрат (нижня частина схеми), що здійснюється між підприємствами і домогосподарствами.

Доходи, що надходять у розпорядження домогосподарств, є платою їм як власникам ресурсів, за винятком податків. Сукупні витрати (попит), згідно зі схемою, формуються трьома потоками: споживанням домогосподарств, інвестиціями (що є перетвореною формою заощаджень) та державними витратами.

Фіскальна політика безпосередньо торкається кругообігу в точках А та Д,

тобто коли держава вилучає податки коли вона збільшує попит на величину державних витрат.

Рис. 1. Вплив фіскальних інструментів на макроекономічний кругообіг

Для відновлення макрорівноваги необхідно, щоб величина того, що тимчасово вилучено з кругообігу, дорівнювала величині того, що повернулося у нього. До фіскальної політики мають відношення податки та державні витрати.

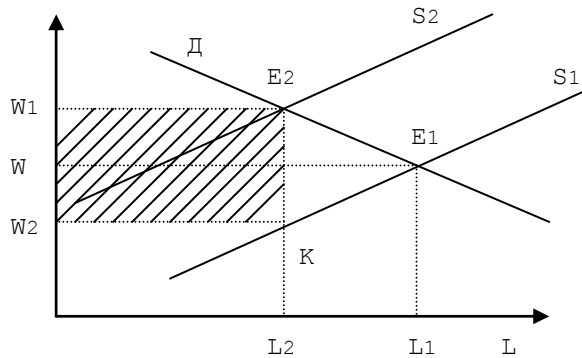
Отже, у фіскальної політики є дві сторони: податкова та видаткова. Наша мета зрозуміти, на які макроекономічні показники може ефективно впливати і як використовується на практиці фіскальна політика. Розглянемо структуру податків, щоб у подальшому диференціювати вплив різних елементів на макроекономічні показники.

Існуючі податки можна класифікувати за різними принципами: об'єктом (податки на дохід, прибуток, власність), суб'єктами оподаткування, платниками (індивідуальні та корпоративні податки), характером стягування податку (прямі, непрямі).

У даному разі нас цікавить конкретне питання: позитивний ефект і втрати від застосування певних податків з макроекономічної точки зору. Для цього розглянемо ту класифікацію податків, яка розрізняє прямі податки (на доходи) і непрямі (на споживання).

Прямі податки істотно впливають на ринок ресурсу праці. Адже бажання пропонувати працю безпосередньо залежить від величини доходу, що зали-

шається після оподаткування. Уявімо, що пропорційним податком оподатковується зарплата. Як впливає податок на обсяг робіт в економіці? Для відповіді скористаємося рис.2.

Рис. 2. Вплив оподаткування на обсяг робіт в економіці

На графіку відображена рівновага (точка E_1) попиту і пропозиції на ринку праці до того, як доход працівників почав обкладатись податком. Цьому стану рівноваги відповідає кількість зайнятих L_1 і зарплата W . Лінія S_2 відображає пропозицію після впровадження податку. Рівновага попиту і пропозиції досягається у точці E_2 . E_2K – відрізок, що відображає величину податку на доход. W_1 – зарплата до оподаткування, W_2 – після оподаткування.

Площа фігури $W_1E_2KW_2$ означає величину податкових надходжень до державного бюджету за умови, що платниками податку є L_2 осіб і кожна особа сплачує E_2K податку [2].

Визначення межі оподаткування є проблемою вкрай актуальною для України. Практика управління економікою впродовж 90-х років засвідчує: намагання уряду поповнити хронічно дефіцитний бюджет не враховують того, що надмірні податки зменшують базу оподаткування і скорочують надходження до бюджету.

Бюджетно-податкова політика, що використовує як головні інструменти податки та державні витрати, може застосовуватися для досягнення таких макроекономічних цілей, як забезпечення повної зайнятості, стримування цін та забезпечення загального добробуту [3].

В Україні, у порівнянні з розвинутими країнами, існує проблема нерівно-

мірного оподаткування. Наприклад прибуток на капітал. Будь-яка підприємницька діяльність (як із реєстрацією юридичної особи, так і без неї) потребує необхідних капіталовкладень. А прибуток, отриманий від них, оподатковується за різними ставками. В Україні відбувається етап первинного накопичення капіталу [5]. Від його результатів залежить подальший стан економічної системи України.

Створювання труднощів при накопиченні капіталу підприємцями-фізичними особами, необхідного для реєстрації юридичної особи. А до такої реєстрації фізичні особи завжди мали потяг через низки переваг з банківським рахунком, кредитуванням, орендою приміщень та активної частини основних засобів і т. ін. Це штовхало платників до приховування оподаткованих доходів.

Податки на споживання, що застосовуються в Україні (ПДВ, акцизний збір, мито), повинні справляти вплив на всі джерела доходів. При цьому потрібно враховувати той факт, що найбільший тягар цих податків лягає на кінцевого споживача. Вони впливають на всі джерела доходів однаково, а в основному – на заробітну плату. Цими податками скорочується платоспроможний попит населення, а значить – і обсяги виробництва товарів народного споживання. Це залежить від нерівномірного розподілу податків між джерелами доходів. Звичайно, інакше непрямі податки впливати не можуть. Але пом'якшити цей вплив можна, наприклад, за рахунок диференціації ставок ПДВ за групами товарів. Адже ряд країн застосовують до сільськогосподарської продукції, до інших товарів першої необхідності знижені ставки ПДВ. При розробці ставок оподаткування необхідно більше брати до уваги рівень реальних доходів населення [6].

Податкова система України будувалася і будується на основі небагатого власного і, в основному, зарубіжного досвіду. Прорахунок полягає лише в тому, що запозичувати досвід країн із розвиненою ринковою економікою, в яких питання «сколочування» первинного капіталу для підйому виробництва уже не стоїть. В Україні картина протилежна. І тому необхідно створити належні умови процесу накопичення і легалізації капіталу, використовуючи податкові важели та стимули. Якщо говорити про інвестиції із-за кордону, то задля їхнього

притягнення податкова система України повинна бути менш обтяжливою та жорсткою, ніж зарубіжна.

Фіскальна функція складається у формуванні грошових доходів держави. Акумулявані через оподаткування засоби держава використовує на будівництво доріг, великих господарських об'єктів, об'єктів соціального призначення (лікарень, шкіл, дитячих садків, басейнів, бібліотек), на утримання науки, захист навколишнього середовища. Частина засобів йде на охорону здоров'я та розвиток медицини: удосконалення виробництва лікарської техніки, захист здоров'я метрї та дитини, проведення медичних дослідів. Значна частина засобів йде на розвиток системи середньої загальної, спеціальної та вищої освіти, у тому числі на виплату заробітної плати викладачам та стипендії студентам. З цих же засобів держава утримує дома для пенсіонерів, виплачує пенсії та допомоги за інвалідністю, оказує допомогу хворим та непрацездатним членам суспільства, утримує державний апарат, армію, органи охорони порядку [4].

Функції податків знаходяться у діалектичній залежності одне від іншого. Так, отримання великої кількості податкових зборів у бюджет (фіскальна функція) сприяє стимулюванню прискорення будівництва соціальних об'єктів, фундаментальних наукових досліджень (економічна функція). У той самий час прискорення інвестиційної активності, зріст масштабів виробництва (економічна функція) сприяє збільшенню податкових надходжень до бюджету (фіскальна функція).

З викладеної інформації можна зробити **висновок**, що податковий механізм в Україні потребує деякої корекції і змін.

Як що за цих умов намагатися збалансувати бюджет фіскальними заходами, то потрібно підвищити податки або скоротити державні витрати. Звичайно, ці заходи зможуть збалансувати річний бюджет, але за характером свого впливу на економіку вони є стримуючими, тобто викличуть ще більше падіння виробництва.

Тому з одного боку, дана політика є ефективним інструментом в стабілізації економіки, усунення безробіття та втримання інфляції, а з іншого – вона

може викликати бюджетний дефіцит і породжувати державну заборгованість та інфляцію. Тому розглянута сфера економіки держави повинна бути строго регульована і здійснювати своє функціонування в розрахунку пропорційного співвідношення до загального суспільного середньо соціального рівня життя населення.

Маю сподівання, що уряд буде провадити розумну політику реформування податкової системи на благо всієї держави.

Список використаних джерел:

1. Агапова Т. Макроэкономика / Т. Агапова, С. Серегина, – М., 2001.
2. Макроэкономика: учеб. пособ. / [Н. Алексеенко, Л. Дмитриева, Л.Зенькова и др.]; под ред. Л. Зеньковой. – Мн.: Новое знание.
3. Базилевич В. Економика / В. Базилевич, Л. Баластрик. – К.: Четверта хвиля, 2005.
4. Базылев Н. Макроэкономика: учеб. пособие / Н. Базылев, М. Базылева, С. Гурко; под ред. Н. Базылева, С. Гурко. – 2-е изд., перераб. – Мн.: БГЭУ, 2000.
5. Бурда М. Макроэкономика – европейский контекст / М. Бурда, Ч. Виплош. – К.: Основи, 2004.
6. Гавриленко Н. Податкова система. навч. посіб. / Н.В. Гавриленко. – Л.: Новий Світ, 2007. – 328 с.
7. Ивашевский С. Макроэкономика: учебник / С. Ивашевский. – 2-е изд., испр., доп. – М.: Дело.
8. Самуельсон П. Економика / П. Самуельсон – Львів: Світ, 2003.
9. Ткаченко Н. Податкові системи країн світу та України. Облік і звітність: навч.-метод. посіб. / під заг. ред. Н. Ткаченко. – К.: Алерта, 2006. – 554 с.

К.е.н. Антонов А.В.

Дніпропетровський державний аграрний університет, Україна

ЕФЕКТИВНІ МОДЕЛІ РЕГІОНАЛЬНИХ СОЦІАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ

Оскільки соціальні процеси, які відбуваються в межах територіальних суспільних систем (ТСС), мають різні фази, протікають з різною швидкістю, то стає очевидним, що ні одна з моделей не може повністю описати стан процесів і передбачити їх зміну у майбутньому. У цих випадках вчені звертаються до інструментарію когнітології – міждисциплінарного напрямку досліджень проблем сприйняття, пізнання, розуміння дійсності, а з цим – комп'ютеризації суспільства, розвитку теорії штучного інтелекту. Когнітологічний підхід до дос-

лідження ТСС – це діяльність, пов'язана із аналізом процесу збору, зберігання, обробки, репрезентації знань як у голові людини, так і в комп'ютерній системі. Така діяльність – важлива передумова вироблення ефективної моделі регіональних соціальних процесів (РСП).

У регіональній економіці розгляд моделей соціальних процесів ТСС пов'язаний з подоланням простору. Цей момент кардинально відрізняє ці моделі від розглянутих вище. Він обумовлює розробку моделей з врахуванням специфіки типологічних форм геопросторових процесів, факторів та обмежень. Так, основними типологічними ознаками геопросторових соціальних процесів є: диференціація (симплікація – поява неподільних у географічному відношенні одиниць, регіоналізація); інтеграція (геопросторова взаємодія, геопросторова агломерація – просторове зрощування декількох поселень у систему з єдиною інфраструктурною підсистемою, спільними проблемами розвитку і функціонування); системоформування (геопросторова структуризація, геопросторове регулювання і управління). Націлюючись на певні функції, ці процеси дають змогу говорити про територіальну організацію соціальної сфери ТСС. Властивості та відношення території – це її географічний потенціал [3, с.11]. Кожен тип геопросторового соціального процесу може бути охарактеризований з допомогою додаткових ознак.

Вказані геопросторові соціальні процеси можуть бути описані з допомогою двох видів динамічних моделей: оптимізаційних – вибору найкращого варіанта, найбільш раціонального рішення залежно від критерію оптимальності – мети, цілі; рівноважних (просторової соціально-економічної взаємодії) – забезпечення збалансованості системи, виходячи з дотримання "рівноважності" траєкторії руху геопросторових процесів.

До оптимізаційних моделей соціальних процесів ТСС відносяться [3, с. 23]:

– модель Гуннара Мюрдаля (залежність між розвитком бізнесу, обсягами доходів фірм і населення, місцевими бюджетами і регіональною інфраструктурою). В моделі обґрунтовується теза, що чим більш розвинена економіка

регіону, тим більші надходження у вигляді податків фізичних і юридичних осіб отримують місцеві бюджети. Це відповідно стимулює фінансування розвитку соціальної інфраструктури регіону. Формуються більш сприятливі умови для ведення економічної діяльності, підвищується інвестиційна привабливість території. Мультиплікатор спрацьовує й у сфері доходів населення (розвинута економіка → висококваліфікована робоча сила → високі доходи → впорядкована і забезпечена соціальними благами територія → імміграція нових поселенців → ріст податкових надходжень у місцеві бюджети і т.д.). Це так звана швецька модель соціалізму;

– модель Херрода-Домара, в якій взаємозв'язок факторів соціального розвитку ТСС має наступну послідовність: район-лідер → високий рівень доходів → приплив робочої сили і капіталу → ріст обсягів податків до місцевого бюджету → розвиток соціальної сфери регіону;

– неокласична модель (зворотна до вищенаведених). Вважається, що нові регіони хоча вирізняються припливом капіталу, однак будують свою політику на використанні дешевої робочої сили ТСС.

Щодо моделей просторової соціально-економічної рівноваги соціальних процесів, то їх витoki пов'язані з розробкою вчення про просторову організацію господарства А.Льоша [1, с. 63-66]. Проводячи дослідження, автор висунув гіпотезу, згідно якої кожному виду діяльності відповідає своя межа концентрації (економії на масштабі), і перевищення котрої перебивається ростом транспортних витрат. Як наслідок – вченому вдалося здійснити грандіозний прорив у всій теорії розміщення, котрий забезпечив перехід від точкового до просторового розгляду її предмету (формування регіонів).

В СРСР ідеї даного вчення були використані при розробці концепції територіальної організації суспільства, суть якої зводилася до "територіального поділу праці, розміщення продуктивних сил, регіональних відмінностей у виробничих відносинах, розселення людей, взаємовідносин суспільства і природи, а також проблем регіональної "соціально-економічної політики" [2, с. 26]. Однак на практиці управління споживчим попитом повністю заперечувало ринкові ме-

ханізми впливу на власність (в т.ч. муніципальну), "працювало" на утвердження виключного контролю держави над цінами. Існувало засилля адміністративних методів (від запровадження інституту прописки до практики оргнабору трудових ресурсів на новобудови країни). Це вело до формування політики директивного централізованого територіального планування й перерозподілу суспільних благ у межах окремих ТСС. Соціальні норми і нормативи, які хоча й виступали в якості базових регуляторів територіального управління, доповнювалися низкою коригуючих регіональних коефіцієнтів. Як результат, модель розміщення перетворилася у квазімодель зрівнялівського типу. Цікаво, що у цьому процесі мала бути задіяна й культура (вірніше "часовий, конкретно-історичний зріз культурного процесу"[2, с. 23]). Згодом, фахівці констатували, що в умовах, які склалися "лише просторово організована культурна інфраструктура (зі всієї множини культурних явищ геосфери) могла бути визначена як особлива територіальна система, інші ж системно-культурні утворення лише починали формуватися".

Список використаних джерел:

1. Гошовська В. Соціальна домінанта національної безпеки: актуальні проблеми: монографія / В. Гошовська. – К.: Видавничий Дім „Корпорація”, 2004. – 196 с.
2. Дружбинський В. Чи стане Україна державою самоврядних громад? / В. Дружбинський // Дзеркало тижня. – 2005.– № 39 (567). – 8-14 жовт. – С. 22-29.
3. Стеценко Т.О. Аналіз регіональної економіки: навч. посіб. / Т.О. Стеценко. – К.: КНЕУ, 2002. – 116 с.

К.е.н. Беглиця В.П.

Чорноморський державний університет імені П. Могили, м. Миколаїв, Україна

СТРУКТУРА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ СУДНОБУДУВАННЯ

В останньому десятиріччі характерним явищем для України є ріст обсягів витрат ресурсів і, як результат, зниження доходності від їх використання. Також спостерігається ріст цін на багато видів використовуваних ресурсів (енергоносії, сировина, земля, труд тощо). Все це змушує підприємства постійно

приспосовуватися, змінювати свої відносини з економічним оточенням, знаходити шляхи зниження витрат ресурсів, переходити на ресурсозберігаючий тип розвитку виробництва.

У зв'язку з цим виникає необхідність систематичного аналізу стану підприємств, форм руху капіталу і типів ділових відносин для забезпечення стаłego ефективного розвитку. Складність проблеми забезпечення ефективності виробничої системи в тому, що підприємницька діяльність багатофункціональна і охоплює комерційно-посередницьку, виробничу, торгово-закупівельну, інвестиційно-інноваційну та інші види діяльності, пов'язані з функціонуванням виробництва. Сучасний стан більшості українських суднобудівних підприємств не відповідає їх виробничому, технологічному та інтелектуальному потенціалу. Конкуреноспроможність продукції більшості підприємств нижча ніж у багатьох іноземних аналогів через суттєво більших витрат ресурсів на одиницю виробленої продукції, а також через неефективну структуру факторів виробництва, які стоять на заваді сталого економічного розвитку. У зв'язку з цим виробництво потребує значної перебудови галузевої структури і окремих підприємств для максимально можливого підвищення ефективності виробництва.

Формування і функціонування суднобудівних підприємств в умовах ринкових відносин повинно бути спрямовано на реалізацію притаманних їм переваг – розвиток міжнаціональних технологічних зв'язків, збільшення потоків інвестицій, досягнення високого рівня конкуреноспроможності і підвищення ефективності використання фінансів.

Основною проблемою діяльності великих корпоративних утворень в Україні є недостатнє опрацювання фінансово-економічних механізмів їх створення і діяльності в сучасних економічних умовах.

Процес матеріалізації ідеї і перехід до практичного використання структури фінансово-економічного механізму фінансування розвитку суднобудування є багатоскладним явищем і пов'язаний з вирішенням низки проблем внутрішніх і зовнішніх взаємозв'язків науково-технічного, організаційного, соціально-економічного характеру. Причому, фінансовий механізм, що функціонує на основі

самофінансування і самоокупності, повинен створювати довгострокову матеріальну основу свого розвитку на перспективній вигідності, тобто кінцевій економічній ефективності функціонування всіх його ланок. Система фінансування суднобудування сьогодні являє собою складний механізм, який постійно розвивається, для кожного конкретного сценарію має свою специфіку і безпосередню пов'язаний з характером взаємовідносин з партнерами [1, с. 14].

Особливу значущість у фінансуванні суднобудування набувають аспекти безпеки судноплавства. Створення складних технологічних систем (суден) веде до різкого зростання фінансових навантажень з метою запобігання ризикам. Масштаб негативних наслідків у судноплавстві веде до несприятливих фінансових наслідків (втрат). Тому все більш зростають фінансові витрати на забезпечення вимог якості проектування, виготовлення, експлуатації складних технічних систем, їх надійності, створення технічних засобів, які автоматично блокують наслідки недоліків у рівні організації праці, техніки і технології запобігання аварій та їх наслідків.

Процес ускладнення і подорожчання транспортних засобів, що відбувається у світовій практиці, викликає необхідність постійного збільшення фінансових засобів на розвиток наукових досліджень і реалізацію нововведень, все у більшому ступені підвищує значущість проблеми визначення ступеня ризику при досягненні потрібних результатів. Необхідність концентрації ресурсів для здійснення нововведень вимагає аналізу великого обсягу інформації при вирішенні питання про вкладення коштів. Інакше невдача може привести до тяжких, іноді катастрофічних, наслідків для організації, яка здійснює фінансування.

З точки зору замовника судна, визначним фактором є сукупний капітал і ризик, представлений сумою технічного і комерційного ризиків. Виконавець замовлення повинен оцінювати обидві складові ризику окремо для того, щоб чітко уявляти, яку його частину він приймає повністю на себе, а яку пропонує розподілити із замовником. Величина фінансового ризику визначається з оцінки наявного на початок виконання замовлення технічного заділу. Наявність результатів раніше проведених проектних робіт у значному ступені підвищує

ймовірність того, що будуть успішно вкладені кошти замовника. Прогнозування варіанту фінансових відносин пов'язано з невизначеністю і непередбачуваністю кон'юнктури ринку. В таких умовах необхідно враховувати, що витрачання фінансових коштів здійснюється за ринковими цінами, а витрати забезпечуються за рахунок фінансових ресурсів, які перебувають у розпорядженні підприємств.

Для забезпечення фінансової стабільності, збалансованості доходів і витрат, необхідні значні зусилля виробництв по збору і аналізу інформації про ціни продажу, конкуренцію, співвідношення попиту і пропозиції. Необхідно також здійснювати пошук по використанню внутрішніх резервів зниження витрат.

При кардинальному реформуванні господарського механізму будівництва суден, його орієнтації на ринкові моделі економічного розвитку, проблема економічного обґрунтування ефективності знов створених суден набуває особливу актуальність.

Список використаних джерел:

1. Агєєв О. Шляхи інтеграції України в транспортну систему Європи / О. Агєєв // Урядовий кур'єр. – 2005. – № 71. – С.14.

К.ю.н. Биркович Т.І.

Чорноморський державний університет імені П. Могили, м. Миколаїв, Україна

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОГНОЗ ДИНАМІКИ РОЗВИТКУ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Критичний стан, у якому зараз знаходиться енергетична галузь України, давно вже є проблемою усестороннього обговорення. Частота криз, що постійно виникають у енергетичному секторі, є свідченням недостатнього рівня його стійкості до дії різних дестабілізуючих факторів, які виникають при зіткненні інтересів.

Основними причинами цього є:

- сильна залежність країни від імпорту енергоносіїв, які постачаються фактично з однієї країни – Росії;

- низький рівень ефективності енергоспоживання, переробки та транспортування енергії;
- зношеність та застарілість основних фондів енергетики, що потребують значних інвестицій для свого відновлення;
- недосконалість тарифної та фінансової політики, що призводить до перехресного субсидування населення, бюджетної сфери та інших секторів економіки за рахунок енергетики;
- несприятливий інвестиційний клімат, що не дозволяє залучити інвестиції до модернізації основних фондів енергетики;
- високий рівень корумпованості, наявність різних тіньових схем в енергетиці, де, як відомо, обертаються дуже значні кошти;
- політизованість головних проблем енергетики (газопостачання, ринок нафтопродуктів тощо).

Відтак енергетичний сектор є одночасно потужним чинником формування конкурентоспроможності національної економіки та одним з головних об'єктів, що відчують на собі наслідки слабких успіхів у цій сфері.

Програми по виходу із кризи пропонують більшість політиків, опираючись на досвід світових країн. Очевидно, що криза, яка заторкнула Україну, стосується глибоких процесів економічного розвитку. Тому є сенс дослідити історичний стан споживання енергосировини у світі.

На початку дев'ятнадцятого століття, промисловість більшості країн опиралася на парову енергію. У другому циклі основна роль відводиться вугіллю. В 1910 році в паливному балансі країн використовувалися вугілля 65%, дрова 16%, тваринні та рослинні відходи 16%, нафта 3%. Природний газ на початку століття ще не знайшов свого застосування. Із початком третього циклу вугілля втрачає позицію лідера, уступаючи місце нафті, та починає застосовуватися природний газ. Процес прискореного впровадження нафти та газу було зумовлено швидким ростом виробництва дешевої нафти в країнах Близького та Середнього Сходу. Заміщення вугілля нафтою проходило навіть в тих країнах, які не мали або практично не мали власних ресурсів нафти та газу, проте мали свої власні запаси вугілля (Японія, Німеччина, Франція та інші).

Основним джерелом енергії, що задовольняє приблизно 50% потреб у більшості країн стала нафта (в США – 45%, Японії – 73%, Німеччині – 55%, Великобританії – 50%, Франції – 69%). Проте у 1973 році відбулися різкі зміни на ринку енергії [1, с. 289]. Арабські країни – експортери нафти підняли ціну з 2,5 до 11 доларів за барель. Потім ціни ще декілька разів підвищувалися. Протягом 1973-1980 років ціни на нафту зросли в 16,8 рази (третій економічний цикл). Це спричинило сильну дестабілізаційну дію на економіку країн – імпортерів нафти.

За теорією Кондратьєва, четвертий цикл закінчився в кінці 80-х років ХХ століття. В основному він пройшов під знаком нафти. Проте після світової кризи почалися активні пошуки заміни нафти, в перспективі це має бути природний газ, а в довгостроковій перспективі – вугілля.

На даний час триває п'ятий цикл економічного розвитку. Виділимо структуру споживання енергетичних ресурсів в Україні. На сьогоднішній день рівень споживання нафти та природного газу в Україні один з найбільших у світі.

Таким чином, Україна є державою, що в значній мірі залежить від імпорту енергоносіїв, таких як нафта і природний газ. Енергетичний баланс України за останні роки характеризується такими цифрами: частка природного газу серед енергоносіїв становить 42–45 відсотків, вугілля – 25, нафти – 13, атомної енергетики та інших джерел – 14 відсотків. Таким чином, головним джерелом енергозабезпечення держави є природний газ. А у загальному балансі споживання первинної енергії в Україні нафта і газ складають до 70 відсотків.

Отже, перспективи розвитку енергетичної галузі України є досить значними, проте потребують вкладення достатніх коштів у розвиток галузі та створення нових технологій, що вимагає законодавчого та політичного сприяння.

Тенденції світового ринку нафти та нафтопродуктів дозволяють зробити прогноз про поступове збільшення рівня світових цін на нафту і природний газ протягом найближчого часу. Такий стан речей буде зберігатись в найближчому майбутньому незалежно від того, чи буде відбуватись гальмування розвитку світової економіки чи ні. Багато економічних показників свідчать про зростання

обсягів споживання енергоресурсів на тлі поступового їх скорочення та ускладнень вилучень.

Як показали наведені результати динаміки видобування енергоресурсів, економіка України є залежною від енергоресурсів і енергозатратною. Отже, виникає потреба в моделюванні економіки України з виділенням енергетичного сектору. Для цього необхідно розробити модель, яка б враховувала вплив цін на імпортовані енергоресурси та їх кількість і давала можливість розраховувати внутрішньо державні ціни на товари споживання.

Список використаних джерел:

1. Стан та перспективи розвитку енергетичної галузі. – Україна: Стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки. – 2009. – С. 284-295.

К.е.н. Васильєва Л.М.

Дніпропетровський державний аграрний університет, Україна

РОЛЬ КЛАСТЕРА У ПІДВИЩЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНОГО СЕКТОРА

Термін “кластер” має багато тлумачень, але характерною ознакою його сутності є об'єднання окремих елементів (складових часток) у єдине ціле для виконання певної функції, або реалізації певної мети.

Проаналізувавши сукупність визначень понять «кластер», ми переконалися в необхідності уточнення поняття «кластер», під яким автором розуміється група підприємств і організацій, об'єднаних в єдиний ланцюжок з виробництва, переробки та реалізації продукції, яка здійснює власну діяльність у конкурентному середовищі на обмеженій території за умови реалізації гарантій ефективного функціонування та інноваційного розвитку всіх учасників кластера.

Відмінність кластера від інших форм організації підприємств (наприклад, від територіально-виробничих комплексів) полягає насамперед у наявності внутрішнього конкурентного середовища та сильних конкурентних позицій на глобальному ринку. Отже, в кластерах формується складна комбінація конку-

ренції і кооперації. Вони знаходяться як би в різних площинах і доповнюють один одного, особливо в інноваційних процесах. Взаємодія з внутрішнім споживачем кластеру «зав'язана» на конкуренції, з зовнішнім, навпаки, – переважно на кооперації [1, с. 39].

Участь у кластері надає також переваги в плані інновацій: доступ до нових технологій, прогресивних методів роботи для здійснення поставок; можливість більш адекватно і швидко реагувати на потреби покупців.

Іншою перевагою є можливість цілеспрямованої переорієнтації збиткових підприємств регіону, надання адресних пільг певним групам компаній, що мають важливе значення для економіки. У кластері забезпечується прозорість вкладу підприємства у вартість кінцевого продукту: він стає зрозумілим для інвестора, тобто задовольняє умовам інвестиційної привабливості. Влада отримує можливість регулювання інвестиційних потоків і оцінки ефективності вкладень на основі пріоритетності розвитку регіональних кластерів.

Які ж передумови і умови для створення кластерів? Вивчення методологічних підходів, передового зарубіжного та вітчизняного досвіду формування виробничих кластерів дозволяє стверджувати, що для здійснення цього процесу потрібно ряд передумов:

1. Наявність сукупності підприємств, що взаємодіють в рамках бізнес-процесів, що використовують конкурентні переваги території та орієнтованих на сегменти ринку, які динамічно розвиваються.

2. Функціонування значного числа малих і середніх підприємств, які використовують різні, але з деякими загальними рисами технології та/або спеціалізуються на виробництві однієї або декількох видів продукції.

3. Наявність наукових організацій з високою підприємницької культурою; кваліфікованої робочої сили; вільних виробничих приміщень та інфраструктури, необхідних для організації бізнесу.

4. Добре розвинена інфраструктура, що підтримує промисловий розвиток (технопарки, бізнес-інкубатори, інформаційно-технічні центри, промислові зони, інноваційно-промислові комплекси, агентства з розвитку субконтрактних відносин).

5. Сильні торгово-промислові палати та ефективні професійні асоціації, які надають компаніям можливість зустрічатися і обмінюватися досвідом.

6. Атмосфера довіри і творчості, що є наслідком тих взаємних переваг, якими користуються підприємства, розташовані на одній території.

7. Політика регіональних органів влади та управління, спрямована на підтримку і розвиток кластерів. Постійна взаємодія фірм усередині кластера сприяє формальному і неформальному обміну знаннями і професійними навичками. А утворення так званої «критичної маси» компаній в кластері служить стимулом для подальшого залучення нових компаній, інвестицій, послуг і постачальників, а також підтримує процеси формування власних професійних кадрів.

На відміну від вживаних в даний час підходів до управління АПК, які полягають в прямій дії на керований об'єкт, кластерний підхід передбачає непрямий вплив на розвиток через створення умов для бізнесу.

Основні переваги кластерного підходу для підприємств АПК:

1) підсилює конкурентоспроможність підприємств АПК, оскільки дозволяє державним структурам чіткіше регулювати напрями соціально-економічного розвитку, прогнозувати та корегувати їх за рахунок координації зусиль зацікавлених сторін;

2) знижує для самих учасників кластерів бар'єри, що перегороджують вихід на ринки збуту продукції і поставок сировини, матеріалів та робочої сили;

3) знижує витрати учасників кластерів за рахунок ефекту масштабу, який проявляється при кооперації виробників і споживачів сільськогосподарської продукції;

4) дозволяє ефективно використовувати сформовану стійку систему розповсюдження нових технологій, знань, продукції, так звану технологічну мережу, яка спирається на спільну наукову базу.

На нашу думку, особливості аграрного розвитку регіонів України визначають необхідність в розширенні переліку завдань застосування кластерного підходу. Тому кластерний підхід необхідно використовувати:

- при аналізі економічних відносин, що виникають між різними учасниками виробничо-економічних відносин в процесі формуванні кластера;
- як основу справедливого розподілу доданої вартості між всіма учасниками кластера;
- як основу реалізації гарантій виробничо-економічного розвитку;
- як основу ефективного розвитку всіх учасників кластера;
- як основу розвитку конкурентних переваг регіональної економіки.

Список використаних джерел:

1. Бакум В.В. Методологія розробки агропромислових кластерних утворень регіону / В.В. Бакум // Економіка АПК. – 2009. – №4. – С. 38-45.

Герасименко І.С.

Академія муніципального управління, м Київ, Україна

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ЗМІН ЯК НА ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОМУ ТАК І НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНЯХ

Функціонування інвестиційного ринку дуже складний економічний процес, що формується під впливом багатьох факторів різного характеру і спрямування, котрі впливають на формування попиту та пропозиції на інвестиційні товари та послуги.

Одним із важливих аспектів активізації процесів попиту і пропозиції на ринку інвестиційної діяльності, є формування інвестиційного клімату з метою розробки оптимальних напрямків та ефективних механізмів реалізації регіональної інвестиційної політики, моделювання цих процесів. Це термін ринкової економіки, який на перший погляд є абстрактним, в дійсності є конкретним критерієм ефективного вкладання капіталу для суб'єктів, котрі мають на меті отримати максимальний економічний результат.

Фактори формування інвестиційного клімату (об'єктивні та суб'єктивні) розділяються на: процеси, що відбуваються в світовій економіці та у міжна-

родних відносинах; об'єктивні передумови, що визначають існуюче становище в національній економіці та перспективи його змін як на загальнодержавному так і на регіональному рівнях; комплекс організаційно-економічних засобів та відповідної інфраструктури для забезпечення прийому іноземного капіталу [2, с. 136].

На нашу думку найбільш прийнятна дефініція поняття „інвестиційний клімат” наводиться Мельник М.І. [1, с. 46-47]. Враховуючи циклічність стану змін середовища нею розкрита необхідність дослідження інвестиційного клімату на мегаінвестиційному; макроінвестиційному; мезоінвестиційному та мікроінвестиційному рівнях; висвітлена регіональна, суспільно-економічна їх природа. Можна погодитись з зазначеними твердженнями, які доповнюються авторськими пропозиціями, що інвестиційний клімат регіону – це система відносин, середовище діяльності та система відліку вкладень, які в сукупності:

- базуються на інтеграції нормативно-правових, соціально-економічних, організаційно-управлінських, інформаційно-консалтингових факторів, що формують в кінцевому результаті синергійний ефект, залежать від рівня управління та відображають, як об'єктивно існуючі можливості та обмеження для мотиваційного заохочення до інвестування, так і суб'єктивні кінцеві результати заохочення поведінки інвесторів по використанню існуючих реалій;

- демонструють закономірну циклічність, яка визначається змінами суспільного та економічного середовища регіону, його конкурентоспроможністю в національному економічному просторі;

- характеризують поведінкову диференціацію різних груп інвесторів залежно від стану загальнодержавного інвестиційного клімату.

- сприяють прискоренню темпів економічного розвитку, гармонізації взаємодії з навколишнім середовищем, формуванню соціальної комфортності для проживання населення.

Щодо визначення груп факторів формування інвестиційного клімату більшість вчених однастайні в тому, що це: політичні, правові, економічні, соціальні, екологічні, геополітичні (об'єктивні), мікроекономічні (характеризують безпосередньо об'єкт інвестицій).

На нашу думку основними компонентами інвестиційного клімату є: політико-правове середовище (політична стабільність в країні, законодавчо-нормативна база); економічне середовище (стабільність національної валюти, рівень інфляції, режим оподаткування та валютного регулювання, стан фондового ринку та фінансово-кредитної системи, ємність внутрішнього ринку та платоспроможність населення); ресурси (права землекористування та доступ до природних ресурсів); інфраструктура (рівень розвитку виробничої та соціально-побутової інфраструктури), а також соціально-культурне середовище, екологія. Інвестиційна діяльність як складний, багатогранний процес, включає напрями різнопланового, але однофункціонального характеру.

З метою створення позитивного інвестиційного іміджу України за кордоном, передбачено комплексні заходи щодо дальшого поліпшення інвестиційного клімату в Україні, а саме:

1. Дерегуляцію підприємницької діяльності та лібералізацію ділової активності в цій сфері.
2. Завершення формування стабільної та передбачуваної нормативно-правової бази.
3. Забезпечення прозорості процедури прийняття рішень центральними та місцевими органами виконавчої влади.
4. Удосконалення механізмів управління корпоративними правами.
5. Усунення структурних деформацій в економіці України.
6. Забезпечення подальшого реформування податкової системи.
7. Підвищення інвестиційної привабливості об'єктів приватизації шляхом їх реструктуризації.
8. Здійснення адміністративної реформи з метою вдосконалення та підвищення ефективності державного управління.
9. Розширення і модернізація транспортної інфраструктури України.
10. Зміцнення банківської системи України.
11. Пожвавлення інвестиційної діяльності у спеціальних економічних зонах і територіях пріоритетного розвитку.

12. Стимулювання залучення інвестицій у наукову, науково-технічну та інноваційну діяльність.

На сучасному етапі розвитку економіки, вирішальне значення має результативність інвестування та вибір моделі регіонального розвитку, оптимальність якої обґрунтовується стратегією соціально-економічного розвитку регіону, що і буде предметом подальшого дослідження.

Список використаних джерел:

1. Мельник М.І. Інвестиційний клімат регіону: теоретичні та прикладні засади дослідження: монографія / М.І. Мельник. – Львів: ІРД НАН України, 2005. – 304 с.
2. Мокій А.І. Регіонально-спекторна модель зовнішньоекономічної інтеграції / А.І. Мокій. – Львів.: Коопосвіта, 1999. – 345 с.

Гіндес А.В.

Академія муніципального управління, м. Київ, Україна

ІНВЕСТИЦІЙНА СКЛАДОВА В ОСНОВІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Більшість учених вбачає причини сучасної структурної кризи економіки в недооцінці об'єктивних процесів циклічності економічного розвитку [3, с. 102; 4, с. 706; 5, с. 5]. Глибина кризових явищ посилена ще дією механізму мультиплікатора-акселератора, викликаного інвестиційним імпульсом.

Нестача ефективного попиту, за Дж. Кейнсом, є головною причиною виробничої кризи, тому необхідно вивчити чинники попиту. В основі попиту лежить головний психологічний закон: із зростанням доходу споживання теж зростає, але повільніше, ніж зростає дохід. Отже, чим вище дохід, тим меншою в ньому є частка споживання і вищою частка заощаджень. Оскільки, на думку Кейнса, ця розбіжність збільшуватиметься, то система в основі своїй не рівноважна, і стагнація неминуча. Слід збільшувати інвестиційний попит, а він залежить від відсотка і граничної очікуваної ефективності капіталу.

Через обмеженість інвестиційних можливостей цей же процес може стати

причиною позитивного руху економічної активності. Інвестиції в будь-яку галузь зумовлюють зростання зайнятості, збільшення доходів і споживання не тільки в даній галузі, але й у пов'язаних з нею галузях. Зміни в цих галузях, у свою чергу, породжують зростання зайнятості, доходів і попиту в галузях, віддалених від галузі первинного інвестування. Виникає ефект мультиплікатора. Величина мультиплікатора залежить від того, яка частка споживання в доході, тобто ефект мультиплікатора означає, що “збільшення інвестицій приводить до збільшення національного доходу суспільства, причому на величину більшу, ніж первинне зростання інвестицій” [1, с. 321].

Це дає змогу зробити такий висновок: інвестиційна складова повинна лежати в основі забезпечення економічної безпеки, оскільки зростання інвестицій покликане стимулювати економічну активність, зростання попиту, а це, у свою чергу, зумовить до підвищення зайнятості і збільшення національного доходу, тобто реалізацію національних інтересів.

Таким чином, характеристика державної політики у сфері економічної безпеки передбачає, перш за все, розгляд інвестицій як основного чинника розвитку економіки. Тому саме накопичення необхідно розглядати як найважливішу умову економічного піднесення і виходу з кризи. Від динаміки і обсягів накопичення залежатимуть і рівень інвестиційної активності, і темпи оновлення основного капіталу.

У сучасних концепціях стійкого розвитку суспільства й економіки центральне місце займає нове розуміння прогресу як зростання запасу стійкості еволюціонуючих систем відносно зовнішніх дій [2, с. 9]. При стійкому розвитку системі властива внутрішня рівновага, хоча вона й залишається нерівноважною відносно навколишнього середовища. У такій системі процеси синтезу і розкладання відбуваються збалансовано, і при зовнішніх діях система відповідає компенсуючими процесами.

Прогрес відбувається на основі еволюції найрозвиненіших елементів системи шляхом відкриття еволюційно розвиненішими суб'єктами системи нового ресурсу і подальшого його освоєння всіма суб'єктами. Тільки на такій основі

можливий рівний, поступальний розвиток з мінімальною кількістю криз і катастроф, що можна розглядати як стан відносної безпеки. Таким чином, як найважливіший чинник безпечного стану будь-якої системи можна виділити можливість її поступального, прогресивного розвитку.

Що стосується соціально-економічної системи держави і суспільства, то умовою стійкого, поступального розвитку можна вважати економічне зростання. Економічне зростання є важливим критерієм економічного розвитку суспільства. Його динаміка йде від розвитку підприємств через підвищення рівня життя в регіонах країни до вдосконалення економічної системи держави і суспільства в цілому. На економічне зростання і структурні зміни впливають не тільки національні чинники, а й загальна економічна ситуація у світі.

У найзагальнішому вигляді економічне зростання означає кількісну і якісну зміну результатів виробництва і його чинників, а також продуктивності цих чинників. Свій вираз економічне зростання знаходить у зростанні рівня економічної розвиненості національного господарства. Цей рівень, у свою чергу, визначається такими кількісними індикаторами, обчисленими на душу населення, як зростання реального і потенційного ВВП, зростання національного багатства країни, скорочення енергоємності і матеріаломісткості ВВП, величина накопичення, зростання витрат на соціальну сферу, культуру, охорону навколишнього середовища, збільшення тривалості життя і тощо.

З другого боку, можна виділити також якісні показники економічного зростання. До них можуть бути зараховані зростання рівня і якості життя населення, розвиток інтелекту людини і підвищення її духовного багатства, розвиток науки, освіти, культури тощо; забезпечення соціальних гарантій і охорони здоров'я людини, забезпечення свободи та безпеки особи і т.д.

У сучасних умовах, на наш погляд, можна виділити два основні індикатори економічного зростання (один з них кількісний, інший – якісний), які можна розглядати як найважливіші показники стійкого розвитку економіки. Найважливішим кількісним критерієм видається зростання інвестицій або, іншими словами, динаміка капітальних вкладень, перш за все, в реальний сектор

економіки, що є головним елементом національної господарської системи, який генерує економічне зростання.

Список використаних джерел:

1. Корнійчук Л.Я. Історія економічної думки: навч. посіб. / Л.Я. Корнійчук, Н.О. Татаренко. – К.: Фенікс, 1996. – 416 с.
2. Концепція економічної безпеки України / Ін-т екон. прогнозування; Кер. проекту В.М. Геєць. – К.: Логос, 2006. – 56 с.
3. Куликов Л.М. Основы экономической теории / Л.М. Куликов. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 400 с.
4. Лозинська Т.М. Основні задачі забезпечення продовольчої безпеки країни / Т.М. Лозинська // Проблеми ефективного функціонування АПК в умовах нових форм власності та господарювання. – К., 2001. – Т. 1. – С. 705-707.
5. Маркіна І. Системні аспекти управлінської методології / І. Маркіна // Вісник: Економіка. – Вип. 41. – К.: Видавничий центр “Київський університет”, 2000. – С. 4-7.

К.держ.упр. Гіндес О.Г.

Кримський економічний інститут КНЕУ ім. В. Гетьмана, Україна

ЗМІСТ ДЕРЖАВНИХ ЗАМОВЛЕНЬ У РАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Формування протизатратного господарського механізму (тобто механізму якомога економнішого досягнення поставлених господарських цілей), яке здійснюється нині в країні, має першочергове значення і для раціоналізації природокористування, істотного послаблення негативного впливу виробництва на стан навколишнього природного середовища. Заходи з ресурсозбереження, з комплексної переробки матеріально-сировинних та паливно-енергетичних ресурсів, включаючи і вторинні, а також відходи виробництва, з розроблення й запровадження матеріалозберігаючої техніки та безвідходної технології не можна зводити лише до того, щоб підвищити ефективність суспільного виробництва. Сенс таких заходів і в утвердженні найбільш гармонійних форм взаємодії суспільного виробництва та навколишнього середовища. Ресурсозбереження й екологізація виробництва (його послідовна природоохоронна орієнтація) – нерозривно пов'язані напрями інтенсифікації.

Реалізуюючи протизатратну спрямованість господарського механізму, слід за допомогою кожної з його ланок (систем планування, організаційно-управлінських структур, економічних важелів та госпрозрахункових стимулів) націлити підприємства на ефективне й інтенсивне господарювання, яке обов'язково включає і результативнішу охорону навколишнього середовища. При цьому необхідно враховувати, що й діяльність безпосередньо у сфері природокористування теж має спиратися на дієві протизатратні стимули.

У вирішенні завдань природокористування зміст державних замовлень повинен, звичайно, мати свою специфіку. Так, виходячи зі структуроутворюючого значення продукції видобувної промисловості, а також галузей первинної переробки природної сировини, державні замовлення тут покривають значну частину виробничої програми підприємств-природокористувачів. Разом з тим у спектр централізованого контролю у сфері природокористування мають бути включені й основні кінцеві результати власне середовищезахоронних та середовище відновлювальних заходів. Пояснюється це як інфраструктурним характером таких заходів (наприклад, охорона водного та повітряного басейнів, природоохоронна реконструкція ландшафтів, лісовідновлення тощо), більша частина ефекту яких привласнюється на безповоротній основі галузями, регіонами, населенням, так і значним часовим лагом між вкладеннями госпрозрахункових підприємств у ресурсозбереження та середовищевідновлення й отриманням віддачі. При цьому для підвищення об'єктивності оцінки кінцевих результатів природоохоронних заходів (відновлених лісових масивів, рекультивованих земель, очищених водних об'єктів та ін.) вбачається доцільним запровадження їх державного моніторингу. Його повинні, на думку Н.Пахомової, здійснювати єдині регіональні природоохоронні органи [1, с. 33].

Природоохоронна діяльність включає три основні складові: 1) раціональне (економне) використання сировинних та матеріальних ресурсів, яке забезпечує їх мінімальне питоме споживання у процесі виробництва; 2) мінімізація відходів виробництва й оптимальне екологічно прийнятне розташування їх у природному середовищі; 3) власне охорона унікальних природних комплексів від знищення, захаращення, необґрунтованого залучення в господарський оборот.

Для того щоб обґрунтувати нові методи, які можуть застосовуватися в господарському механізмі у сфері охорони природи, слід ретельно проаналізувати весь комплекс причин, що призвели до складної екологічної ситуації, особливо у великих промислових центрах.

Рівень забруднення навколишнього середовища залежить насамперед від досконалості технологічного процесу, його екологічної орієнтованості, від техніко-екологічних характеристик обладнання, рівня його зносу. Технологія очищення і стан очисного обладнання є вже чинниками вторинного характеру. Відомо, що фізичний знос обладнання сприяє постійному витоку шкідливих для людини речовин, котрі застосовуються в технологічному процесі, і є перманентним джерелом додаткового забруднення навколишнього середовища.

Морально застаріле обладнання навіть при цілковитій його справності не орієнтоване на вимоги екологічної безпеки і є великим джерелом накопичення додаткових відходів, що забруднюють навколишнє середовище. Важливіше, однак, те, що воно є бар'єром на шляху впровадження нового обладнання, котре має більш досконалі екологічні параметри. Думається, що критерій екологічності обладнання має бути одним із найважливіших під час оцінювання ступеня морального старіння і вирішення питань заміни одного його виду на інший. Зокрема тут не можна пропускати повз увагу ту обставину, що при старих, не орієнтованих на охорону навколишнього середовища технологіях виникає необхідність запровадження додаткових фондів, для створення яких потрібні особливо міцні і вкрай дефіцитні матеріали, котрі можуть протистояти підвищеній агресивності викидів. Виникає доволі поширена ситуація, коли поліпшення екологічної ситуації за місцем використання природоохоронних фондів досягається за рахунок збільшення навантаження на природу за місцем їх виробництва.

Екологізація – це процес неухильного і послідовного впровадження систем технологічних, управлінських, юридичних та інших рішень, які дозволяють підвищувати ефективність використання природних ресурсів та умов поряд із поліпшенням або хоча б збереженням якості довкілля. Вихідною передумовою

екологізації розвитку країни є вдосконалення технологій основних виробничих процесів і природоохоронних заходів для підвищення їх екологічної ефективності. Впровадження таких технологій цілком залежить від успіхів в екологізації економічних інструментів управління і вдосконаленні їх інституціональної підтримки. До цих інструментів зараховують: розробку екологоорієнтованих національних рахунків; зв'язок екологізації зі структурною перебудовою економіки тощо.

Список використаних джерел:

1. Пахомова Н. Противозатратный хозяйственный механизм природопользования / Н. Пахомова // Экономические науки. – 1989. – №1. – С. 32-40.

Гура Я.В.

Академія муніципального управління, м. Київ, Україна

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ПОБУДОВИ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Теорія не тільки науково пояснює нерівномірність економічного розвитку регіонів, але й вказує на один з можливих шляхів інтенсивного вирішення регіональних соціально-економічних проблем за допомогою створення в менш розвинутих регіонах штучних «полюсів зростання», здатних справити потужний організаційний вплив на піднесення економіки в регіоні.

Подальшим розвитком наукової думки є теорії регіонального зростання. Перш ніж розглядати власне теорії регіонального зростання необхідно дослідити два питання. Перше – співвідношення понять «зростання» і «розвиток», друге – визначення меж регіонів, стосовно яких розглядаються проблеми зростання.

Що стосується співвідношення зростання і розвитку, то загально визнаною головною метою державного регулювання є розвиток, а не просто зростання. Так, наприклад, П. Самуельсон говорив про те, що не можна прагнути лише до

простого кількісного зростання виробництва (нехай навіть з розрахунку на душу населення). Необхідний також внутрішній розвиток всієї соціально-економічної структури суспільства. Пізніше багато як зарубіжних, так і вітчизняних авторів, відзначали, що безконтрольне кількісне зростання може створити загрозу існування всьому людству, оскільки воно породжує екологічну, енергетичну, сировинну та деякі інші глобальні проблеми.

Проте, в рамках регіональних теорій і тим більше при практичній реалізації заходів регіональної політики йдеться переважно про економічне зростання, а не розвиток. По-перше, економічне зростання, на відміну від розвитку, можна кількісно оцінити, тому його набагато простіше використовувати в дослідженнях і на практиці. По-друге, у межах однієї країни, як правило, справедливніше говорити про регіональні диспропорції в темпах економічного зростання, а не розвитку. Слід також відзначити, що ряд дослідників під зростанням розуміє розвиток.

Визначення меж регіонів Х. Зіберт вважав необхідною попередньою умовою для будь-якої теорії територіального розвитку. Він же розглядав і існуючі труднощі при вирішенні цієї проблеми. Зокрема, Х. Зіберт говорив про можливість появи явно штучних меж і про неможливість ідеально розбити територію країни на регіони, оскільки будь-яку місцевість можна подати як сукупність дуже великої їх кількості [1, с. 89].

Теорії регіонального зростання, що розвивалися в країнах Заходу, були тісно пов'язані з практичною діяльністю держави і спиралися на наявні статистичні дані. Тому вони були вимушені розглядати як регіони – об'єкти дослідження – адміністративно-територіальні одиниці різного ієрархічного рівня або створені на їх основі так звані програмні (або планові) регіони. При цьому часто доводилося нехтувати тим, що регіональні межі розбивають територію соціально-економічних вузлових регіонів, тобто об'єктивно існуючих ареалів з центром, що збирає або розподіляє ресурсні та інші потоки. Х. Річардсон вважав, що програмні регіони, створені на базі об'єктивних існуючих вузлових регіонів, – ідеал для планувальників [1, с. 90].

Фактично вузлові регіони залишалися об'єктом вивчення лише географів і в основному з пізнавальними цілями.

У теоріях регіонального зростання можна виділити дві їх основні групи: неокласичні теорії, засновані на виробничій функції, і теорії кумулятивного зростання, що є синтезом неокейнсіанських, інституціоналістських та економіко-географічних моделей. У неокласичній школі перші дослідження відмінностей в регіональних темпах зростання ґрунтувалися на теорії, яка використовується і для пояснення загальнонаціонального економічного зростання.

Таким чином, основний наголос робиться на фактори, що підвищують виробничий потенціал економічної системи. Відповідно до цього підходу, параметри регіонального зростання визначаються кількістю і якістю природних ресурсів, загальною кількістю і кваліфікацією трудових ресурсів, запасами капіталу і рівнем технології. При цьому передбачається зближення в цінах на фактори виробництва завдяки їх мобільності, що має призвести до вирівнювання рівня економічного розвитку регіонів. Такий висновок робиться на основі припущення про конкуренцію регіонів за обмежені ресурси. У зв'язку з цим розвиток національної економіки розглядається як результат ефективного розподілу ресурсів між регіонами. При цьому передбачається, що темп розвитку національної економіки заданий апріорі, а розвиток одного регіону можливий завжди лише за рахунок інших регіонів.

Список використаних джерел:

1. Сучасна регіональна політика і транскордонне співробітництво / В.І. Пила, О.С. Чмир, О.А. Гарасюк, Т.В. Терещенко. – Хмельницький: ХУУП, 2006. – 411 с.

Добрунов С.С.

Академія муніципального управління, м. Київ, Україна

РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ ПРОМИСЛОВО-ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Розвиток промисловості органічно пов'язаний з територіальною трансформацією продуктивних сил. Тому виражена промислово-інноваційна політика регіонів є однією з важливих передумов забезпечення економічної стабільності України. Можна сказати, що успіх соціально-економічного розвитку регіонів країни залежить від наявності та ефективної реалізації продуманої промислової політики. Регіональна промислова політика базується на основі таких принципів:

- 1) вона є складовою державної промислової політики і ґрунтується на її правовій основі;
- 2) формування й реалізація її здійснюється з урахуванням особливостей регіону;
- 3) розробка і реалізація цієї політики здійснюється адміністрацією за сприяння органів місцевого самоврядування, асоціацій, об'єднань промисловців і підприємців.

Україні, в якій регіональна промислова політика перебуває на стадії становлення, необхідно враховувати багатий досвід країн Європейського Союзу у її реалізації. Так, основні напрями регіональної політики європейського співтовариства, куди входили і напрями промислової політики на регіональному рівні, були викладені у лютому 1987р. в доповіді Європейської комісії [3]. Регіони визначались як відсталі, депресивні та прикордонні. Відсталими прийнято вважати регіони, які мають традиційно низький рівень життя порівняно з основною масою регіонів країни [1]. Як правило, для таких регіонів властивий тривалий застій, низька ефективність господарської діяльності, недиверсифікована галузева структура промисловості, недостатньо розвинута соціальна сфера. Депресивні регіони принципово відрізняються від відсталих тим, що при

недостатніх нинішніх соціально-економічних показниках у минулому ці регіони належали до розвинутих регіонів країни. Як правило, вони мають досить високий рівень виробничо-технічного потенціалу, значну частину промислового виробництва у структурі господарства, кваліфіковані кадри [2, с. 31]. Але з різних причин (через зниження попиту на основну продукцію чи зниження її конкурентоспроможності, вичерпаність корисних копалин) такі регіони втратили своє колишнє економічне значення. При цьому тривалість і глибина регіональної депресії визначається складом тих галузей виробництва, криза в яких стала основною причиною поширення депресії на всю економіку регіону. За цією ознакою депресивні регіони можна поділити на старопромислові, аграрно-промислові та видобувні. Як правило, причиною утворення депресивних регіонів є трансформація економіки країни в рамках перехідного етапу. *Старопромислові* регіони потерпають, зазвичай, від розірвання економічних зв'язків, скорочення державного замовлення на продукцію оборонного призначення, дисбалансу цін. Як правило, старопромислові регіони характеризуються комплексом спільних ознак у різних державах. *Видобувні депресивні регіони* виникають, як правило, у локальних гірничопромислових та лісопромислових зонах, що розташовані у малозаселених територіях держави. Домінуючою проблемою вказаної групи депресивних регіонів є відсутність можливості для створення альтернативних виробництв, необхідність підтримувати функціонування інфраструктури, організація переселення надлишкового населення.

Поняття «*прикордонний регіон*» передбачає, що його територія відчуває суттєвий вплив державного кордону. В нових прикордонних регіонах виникає необхідність зміни конфігурації транспортних та інженерних комунікацій, переорієнтації економіки, зміни режиму природокористування тощо. Розвиток зовнішньоекономічних зв'язків прикордонних регіонів повинен компенсувати їх віддаленість від економічних центрів держави, але, з іншого боку, це не повинно створювати проблеми для внутрідержавних міжрегіональних економічних зв'язків [1].

Згідно з такою класифікацією, в сучасній регіональній політиці країн Євро-

пейського Союзу виділяють основні напрями реалізації промислової політики, в кожному напрямі розроблені міжнародні програми, які стосуються кола спільних для певної категорії регіонів проблем. А вже в них визначені так звані «полюси зростання» та «полюси розвитку», що формуються на основі динамічних галузей виробництва (машинобудівної, хімічної, електротехнічної промисловості та ін.). Господарські одиниці, що функціонують у таких галузях, справляють динамічний вплив на навколишнє економічне середовище, тобто підвищують попит на продукцію пасивних галузей (легкої промисловості, сільського господарства тощо) та спричиняють формування полюсів розвитку на даній території. Подібні «полюси» на різних територіях тяжіють один до одного, а відтак між ними поступово встановлюються економічні зв'язки, тобто виникають зони розвитку. В свою чергу зони розвитку об'єднуються завдяки комунікаціям і створюють складну систему взаємовигідних господарських структур, які можуть виходити за межі країни. Як бачимо, сучасна регіональна промислова політика країн ЄС прямо інтегрує з інноваційною та науково-технологічною політикою, започатковується на спільних принципах економічного зростання на інноваційній основі.

В Україні регіональна промислова політика в основному зводиться до пом'якшення диспропорцій в регіональному розвитку. Тобто є прагнення (в основному на законодавчому рівні розробити та втілити в життя комплекс заходів щодо ліквідації нерівномірностей територіального розвитку, особливо в депресивних та відсталих регіонах. І лише на концептуальному рівні проголошується, що регіональна промислова політика повинна бути адаптована до умов постіндустріального суспільства

Список використаних джерел:

1. Керецман В. Формування регіональної політики та регіонального управління в Україні [Електронний ресурс] / В. Керецман. – Режим доступу: <http://www.uzhgorod.iatp.org.ua>
2. Олешко А.А. Державна регуляторна політика промислового інноваційного розвитку регіону / А.А. Олешко // Проблеми науки. – 2004. – №8. – С. 29-35
3. Регіональна політика Європейського Союзу: історія і сучасність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.old.europexxi.kiev.ua>

К.е.н. Драган І.В.

Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України

ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Для підвищення еколого-економічної ефективності суспільного виробництва необхідно проведення державою певної економічної політики. Безумовно, ця політика повинна бути стимулюючою, тобто спрямованою на економічне зростання, бо тільки в цьому випадку формуються умови для розширеного відтворення всіх факторів, у тому числі й природного середовища. Однак стимулююча економічне зростання політика може впливати на стан навколишнього середовища. Тому важливо розглянути й урахувати як позитивний, так і негативний досвід взаємозв'язків проведеної загальноекономічної політики, стану навколишнього середовища й природоохоронної політики.

На сучасному етапі розвитку в Україні спостерігається погіршення екологічної ситуації внаслідок непослідовності в здійсненні заходів екологічного регулювання, відходу від основ, закладених на початку реформ. І тому в цей час дуже важливим моментом є аналіз помилок й узагальнення накопиченого за ці роки позитивного досвіду з метою подальшого розвитку механізму економічного стимулювання природоохоронної діяльності.

У сукупності економічних інструментів одне із центральних місць посідали платежі за забруднення навколишнього середовища. Сформована в Україні система платежів за забруднення припускала виконання таких функцій: забезпечення фінансування природоохоронних заходів територіального значення; стимулювання зниження шкідливих викидів за допомогою диференціації ставок платежів за забруднення з урахуванням відносної шкідливості викидів і ступеня виконання встановлених лімітів.

Останнім часом вітчизняною економічною наукою висунутий цілий ряд принципових положень з вдосконалення економічного механізму природокористування, зокрема, платності природокористування, механізму перерозподілу

доходів, акумулювання й витрати коштів на екологічні цілі, однак у законодавстві спостерігається процес згортання й спрощення економічних інструментів [1, с. 12].

Розглядаючи тенденції практики правового регулювання можна констатувати: не склалися механізми надання кредитних пільг, заохочення виробництва екологічно чистої продукції (ціноутворення, сертифікація, маркування, реклама), не введені спеціальне оподаткування екологічно шкідливої продукції й продукції, що випускається із застосуванням екологічно небезпечних технологій [2, с. 256]. Співвідношення екологічного й іншого галузевого законодавства таке, що для застосування подібних стимулюючих заходів попередньо потрібне внесення змін у податкове, бюджетне, банківське, інвестиційне, митне або інше законодавство. Але внесення будь-яких виправлень у подібні документи, і особливо – дохідні статті бюджету, що скорочують, завжди пов'язано з великими труднощами. Згодом були скасовані навіть ті невеликі податкові пільги, які були надані на початку 90-х років.

Отже, на сучасному етапі в Україні не тільки не розвивається економічне стимулювання природоохоронної діяльності, але спостерігається поступовий відхід від цього принципу.

Завдання полягає в тому, щоб розвиток системи економічного й фінансового регулювання екологічної безпеки в Україні здійснювався еволюційним шляхом, спирався на наявні в інших країнах розробки, базувався на реальних можливостях економіки.

Список використаних джерел:

1. Богачёв В. Необходимость повышения экологической безопасности в Украине / В. Богачёв // Економіст. – 2008. – № 9. – С. 12–13.
2. Бордюк А.В. Фіскальні аспекти економічного природокористування: монографія / А.В. Бордюк. – Ірпінь: Національна академія ДПС України, 2004. – 507 с.

Д.держ.упр. Драган І.О.

Академія муніципального управління, м. Київ, Україна

**УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО
СЕРЕДОВИЩА**

Безпосереднє регулювання економічної діяльності стало характерним для еволюції природоохоронної політики України. Але, хоча цей командно-адміністративний підхід і взяв під контроль велике коло проблем, багато хто думає, що сподівання громадськості на контроль «на кінці труби», проте, неадекватно відповість на довгострокові, поки ще приховані, перспективи екологічної загрози. Більше того, подібний підхід не стикується з більш широким завданням стійкого розвитку – досягненням якісного стану природного середовища й економічного процвітання.

Комплексна, всеохоплююча мета стійкого розвитку зобов'язує до фундаментальних змін у тому, яким чином суспільство ухвалює рішення в сфері ринку, і у виробництві, і в споживанні. Виклик часу міститься в тому, що необхідно досягти економічного процвітання, але при цьому змінити економічну діяльність, під час якої природні ресурси й навколишнє середовище перебували б під захистом.

Ефективні зміни, що мають першорядну важливість, вимагають перегляду підходів, за яких покладаються тільки на інструменти контролю, які йдуть у розріз зі спонукальними стимулами виробника, який забруднює навколишнє природне середовище. Якщо громадськість має намір і далі підтримувати зобов'язання зберегти унікальну природу Землі, вона повинна мати мотиви заощадження ресурсів не тільки під страхом санкцій і штрафів [1, с. 63-69]. Логічно, що ця мотивація повинна відповідати економічним стимулам. Посиланням для цього повинна стати ідея, що економічне зростання й якісний стан навколишнього середовища можуть взаємодоповнювати, підкріплювати один одного, а не бути взаємовиключними цілями. Повинно відбутися усвідомлення того

факту, що заощадження природних ресурсів і зменшення забруднення середовища можуть позитивно впливати як на приватні, так і на суспільні інтереси. Повинні відбутися істотні зрушення в обміні інформацією про технології, виробничі потужності й процеси, які змогли б захистити природне середовище, не знижуючи при цьому рентабельність виробництва.

На зміну відносинам суперництва й нерозуміння між суспільним і приватним секторами суспільства, повинна прийти успішна взаємодія й співробітництво: і при цьому треба менше покладатися на твердий контроль, санкції й примусове стягнення штрафу.

Така кардинальна зміна у векторі розвитку й підходах вимагає розробки довгострокового стратегічного плану, що включив би у свою орбіту всі сегменти суспільства. Необхідний широкий аспект зусиль, причому повсюдно, для ініціювання процесу в Україні. Сюди належать: ініціативи з пропаганди ідей недопущення забруднення навколишнього природного середовища, і, як наслідок, відпаде потреба в дорогому відновленні природи. Одночасно необхідно докладати зусилля з ліквідації екологічної безграмотності – просвіщати суспільство про небезпечні наслідки заподіяння шкоди навколишньому природному середовищу, допомогти ухваленню зважених, відповідальних рішень [2, с. 39].

Розроблювальні природоохоронні технології й створювані відповідні інфраструктури повинні стати надбанням усього світового співтовариства. У міру того, як почнуть приносити плоди ці й інші зусилля, між приватним і суспільним секторами, і у більш широкому масштабі – між країнами, налагодить взаємовигідне співробітництво, що буде цілком погоджено з довгостроковими цілями стійкого розвитку.

Усі відчують, і в усе зростаючому масштабі, потребу в більш фундаментальних реформах, ніж просто періодичні коректування положень законодавства – уточнення, по суті, перефразовування цілей і завдань екологічної політики. У суспільстві є консенсус про те, що ухвалення рішень, як на індивідуальному, так і державному рівні повинне здійснюватися на базі більш ши-

рокої мети – глобальної за своїм охопленням й динамічної в перспективі. Один з елементів цієї великомасштабної мети – це досягнення стійкого розвитку, тобто «бажаного суспільного розвитку, що ґрунтується на стратегії оптимізації всієї діяльності людства (передусім, економічної) в його взаємодії з довкіллям».

Список використаних джерел:

1. Орлов М. Управління в сфері екології, що забезпечує стійкий розвиток України, як наукова і правова проблема / М. Орлов // Юридична Україна. – 2004. – № 2. – С. 63–69.
2. Природно-ресурсна сфера України: проблеми сталого розвитку і трансформацій / під загал. ред. чл.-кор. НАН України Б. М. Данилишина. – К.: НІЧЛАВА, 2006. – 704 с.

К.т.н. Ємельянов В.М.

Чорноморський державний університет імені П. Могили, м. Миколаїв, Україна

ВПЛИВ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ ТА ЇЇ РЕГІОНІВ

Аналіз ефективності впливу органів влади держави і регіонів, який необхідний для успішного соціально-економічного розвитку країни і її регіонів за останні десятиліття засвідчив, що економічні результати діяльності різних країн їх регіонів обумовлені у більшості якістю інституціональної системи, ніж проведеною економічною політикою і накопиченим людським капіталом. Саме інституціональне середовище сприяє посиленню сваволі з боку державних органів і чиновників, що і спостерігаємо в Україні останнє десятиліття. У зв'язку з чим, для подальшого розвитку економіки України і будівництва правової держави, питання інституціонального середовища є актуальним і ключовим, від вирішення якого залежить подальший хід розвитку національної економіки.

На сучасному етапі розвитку національної економіки нарощування потенціалу держави, на наш погляд, неможливе без його утвердження в якості більш надійного й ефективного партнера в процесі розвитку економіки країни. Для цього, вважаємо за доцільне:

- приведення функцій держави у відповідність з її потенціалом і принципами здійснюваної політики;

- зміцнення потенціалу держави шляхом активізації суспільних інститутів.

Там, де держава має у своєму розпорядженні незначні можливості, напруги державного впливу повинні ретельно аналізуватися. При цьому, під ефективністю державного впливу повинно розумітися результат використання державного потенціалу для задоволення попиту суспільства на відповідні блага. Навіть якщо держава має великий потенціал, але не використовує його в інтересах суспільства, воно не буде досить ефективним.

Активізація суспільних інститутів передбачає розробку ефективних норм і обмежень, які дозволили б стримувати свавілля влади і боротися з корупцією. Це говорить про необхідність створення системи державних інститутів, які для підвищення своєї ефективності повинні функціонувати в умовах достатньої конкуренції.

Крім того, важливою функцією держави є правильна постановка фундаментальних завдань, до яких на сьогоднішній день можна віднести такі:

- захист навколишнього середовища;
- утвердження законності і підтримка правопорядку;
- фінансова підтримка в період реструктуризації базових галузей економіки, здатних забезпечити стабільне економічне зростання всієї економіки;
- забезпечення макроекономічної стабільності;
- підтримка слабо соціально-захищених прошарків суспільства.

Світовий досвід розвитку економіки показує, що ринок і уряд повинні взаємно доповнювати один одного. Тому всі заходи і рішення уряду повинні бути передбачувані в реальному відрізку часу. Крім того, послідовність їх здійснення є важливою для залучення інвестицій які так потребує українська економіка. Державна політика повинна бути спрямована не просто на сприяння економічному зростанню, але і на забезпечення справедливого розподілу результатів ринкового розвитку [1, с. 149].

Завдання ефективної держави в Україні, на наш погляд, полягає не в простому розширенні присутності в економіці, а в підвищенні ефективності довго-

строкової державної політики і конкретних дій щодо оздоровлення економіки, поліпшення соціального стану громадян. Разом з тим, держава має керуватися критеріями збереження ринкової свободи і виявляти уміння у використанні наявної власності для інвестування в реструктуризацію галузей національної економіки. При цьому, бажано зробити основний упор на концептуальну і законодавчу бази, що відповідає державній політиці в таких основних напрямках:

- забезпечення економічної і, організаційно-правової активності держави, формування ефективної системи державного і муніципального управління з метою стимулювання економічного зростання;

- розвиток законодавчих основ устрою України;

- підтримка законодавчих ініціатив, що сприяють розвитку конкуренції і підприємницької діяльності.

З іншого боку, варто активізувати створення технічних і організаційних умов формування ринку капіталу, що буде виражатися в допомозі розвитку інститутів і технологій, трансформації внутрішніх заощаджень підприємців і приватних осіб у виробничі інвестиції. Однією з перешкод на шляху до стабільного економічного зростання, на наш погляд, є безгосподарність у державній власності. Важливим є формування ефективного управління державними активами, врахування розмаїтості інтересів, форм господарювання при складній виробничій і регіональній структури економіки.

Перехід України до ринкових відносин і надання регіональним органам влади і господарюючим суб'єктам повної самостійності у вирішенні більшості економічних, соціальних, екологічних та інших проблем викликали необхідність пошуку ефективних способів і форм їх функціонування. Це зажадало також розробки теоретичних і практичних питань створення нового господарського механізму для формування реальної та ефективної системи міжрегіональної взаємодії та розвитку регіонів України.

Список використаних джерел:

1. Любченко О.М. Вдосконалення державного регулювання соціально-економічного розвитку регіону / О.М. Любченко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 12. – С. 148-150.

К.т.н. Кобець А.С.

Дніпропетровський державний аграрний університет, Україна

ОСНОВНІ НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У ГАЛУЗІ ОСВІТИ

Наша держава на початку трансформаційних перетворень не змогла створити дієвих механізмів для функціонування та примноження інтелектуального капіталу з врахуванням ринкових реалій. Щоб реалізувати ідеї формування інноваційної моделі економіки необхідно вивести на якісно новий рівень функціонування систему освіти, оскільки саме освіта є фундаментом формування знань та інтелектуального капіталу.

Знання, реалізовані в системі інноваційної діяльності, є вагомим елементом на шляху досягнення високих темпів економічного зростання та добробуту суспільства. Вплив освіти на інші сфери життя суспільства відбувається через зміни змісту освіти, введення нових спеціальностей і програм, виховання в людини певних ціннісних орієнтацій. Освіта містить у собі зародки інноваційності для інших сфер, тому шлях економічних і суспільних реформ пролягає саме через освіту.

В економічно розвинених країнах освіта є рівноправною з матеріальним виробництвом галуззю економіки, яка робить істотний внесок у збільшення національного доходу та багатства суспільства. Таким чином, освіта перетворюється у визначальний чинник соціальної стабільності суспільства, національної та економічної безпеки держави, оскільки освіченість нації у широкому контексті – це джерело її саморозвитку, основа консолідації суспільства та національної стійкості. Освіту, яка представляє собою складну організаційно-економічну систему, можна розглядати також як галузь соціально-економічної діяльності [2, с. 112]. В цій якості освітня галузь постійно ускладнюється як система, наповнюється новим змістом, інтегрується в інші сфери економіки, суспільні інститути, міжнародні корпоративні об'єднання.

Зміна крупних технологічних епох в житті суспільства незмінно пов'язана

із зміною концептуальних засад освіти, які відображають освітні парадигми. У широкому розумінні парадигму (гр. *paradeigma* – приклад, зразок, як термін була введена американським філософом Т. Куном) визначають як набір переконань, цінностей і технік, що їх визнають та поділяють члени даного наукового співтовариства. Виокремлення парадигми передбачає порівняльний аналіз усталених концепцій з новітніми з погляду їх революційності, радикальності та прогресивності [3, с. 149]. Освітня парадигма задає цілі, зміст і методи навчання, а також форму освітніх закладів. Як тільки парадигму приймають, вона стає потужним каталізатором наукового прогресу.

В індустріальному суспільстві сформувалася класична парадигма освіти, яку характеризує домінування функції корисності знань, що забезпечувало підготовку людей до обслуговування виробництва. Класична парадигма освіти обмежувалась розумінням закономірностей процесів, що відбуваються в природі і суспільстві, відтворенням ефективних практик, які склались в минулому. Випускник такої системи не здатен працювати у режимі майбутнього і перетворювати дійсність, не володіє навиками реальної діяльності щодо створення інноваційних і конкурентоспроможних продуктів. В умовах економіки знань стара освітня парадигма втратила свою дієздатність і на її місце має прийти інша парадигма, адекватна сучасним вимогам.

Нова освітня парадигма має передбачати практично-орієнтовані форми реалізації вищої освіти, формувати фахівця як носія проектно-діяльнісного світогляду, який здатний свідомо і відповідально «працювати з майбутнім». Сучасний спеціаліст повинен вміти управляти, постійно примножувати знання, перетворювати науку в безпосередню технологію діяльності. І якщо в індустріальну епоху переважав підтримуючий тип навчання, то нова освітня парадигма має орієнтуватись не на озброєння людини знаннями у певній галузі, а формувати науковця-дослідника, здатного орієнтуватись у величезних обсягах інформації, критично її оцінювати та аналізувати, планувати, приймати відповідальні рішення і володіти гнучкістю в сучасному глобалізованому світі. Тому можна погодитися з думкою, що «освіта не повинна давати всієї суми знань,

освіта повинна кожному дати шанс виявити себе в цій сумі знань. Людина – це проект, самобудування. Якісна освіта допомагає людині реалізувати свій життєвий проект» [1, с. 20]. Але як нам видається, в новій освітній парадигмі змінюються акценти у визначенні освітніх цілей і наукових цінностях, основна увага приділяється не стільки процесу викладання, скільки результатам навчання. Кінцевим результатом освіти має бути спеціаліст, який здатний використовувати наукові знання та примножувати їх на робочому місці.

Трансформація передбачає глибинні якісні перетворення, які становлять фундамент подальших змін у сфері освіти. Трансформація означає реформи, але вони настільки значимі і масштабні, що визначають спрямованість подальших реформ. Трансформаційні перетворення ведуть до зміни середовища, в межах якого здійснюється розвиток. Трансформація у сфері вищої освіти може розглядатись в трьох аспектах:

- політичному (деідеологізація вищої освіти);
- суспільному (перехід знань в якість товару, комерціалізація освіти);
- економічному (демонополізація вищої освіти, поява приватних ВНЗ і формування конкурентного середовища).

Трансформація започаткувала перехідний процес, визначила його направленість. На сьогодні можна стверджувати, що перехідний період в розвитку нашої країни завершився (відбулись реформа власності, демократизація суспільства), Україна отримала статус країни з ринковою економікою.

Список використаних джерел:

1. Зубрицька М. Людина – це проект, самобудування... / М. Зубрицька // Пост-Поступ. – 2007. – №12 (18). – С. 20.
2. Каленюк І.С. Економіка освіти: навч. посіб. / І.С. Каленюк. – К.: Знання України, 2003. – 316 с.
3. Малий І.Й. Держава і ринок: філософія взаємодії: монографія / І.Й. Малий, М.І. Диба, М.К. Галабурда; за заг. та наук. ред. І.Й. Малого. – К.: КНЕУ, 2005. – 358 с.

К.ю.н. Ковалевська О.П.

Академія муніципального управління, м. Київ, Україна

РОЗВИТОК ЖИТЛОВОГО БУДІВНИЦТВА ЯК ОСНОВНИЙ НАПРЯМ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ТА ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ

Аналізуючи проблеми розвитку житлового будівництва й виділяючи його високу соціальну значимість, що проявляється в безпосередньому впливі на рівень і якість життя в населення й забезпечення сприятливого середовища проживання, необхідно запропонувати наступний підхід до визначення основних напрямків удосконалювання стратегії його розвитку на рівні регіону.

Проблеми перехідного періоду і пов'язані з ними обмеженість місцевих бюджетів вимагає істотної державної підтримки в розв'язанні зазначених завдань на місцевому та регіональному рівнях, у першу чергу, при розв'язанні завдань, що мають загальнонаціональну значимість. Це стосується, зокрема, формування стабільних, прозорих і захищених механізмів, що забезпечують реалізацію прав власності, переходу прав на майно, рівність прав усіх осіб, що беруть участь у майновому обороті незалежно від форми власності – це принципові умови модернізації всієї економіки України.

Розвиток житлового будівництва в руслі підвищення рівня та якості життя в регіоні вимагають участі національного центру як через удосконалювання законодавчої й нормативно-правової бази в житловій сфері й стимулювання проведення на місцях ряду організаційних заходів, так і через безпосереднє спрямування коштів державного бюджету для розв'язання деяких основних завдань.

Таким чином, використовуючи описану систему інтегральних показників, що характеризують цільову функцію "якості життя населення", процес формування соціально-економічної політики в частині розвитку житлового будівництва як фактора забезпечення сприятливого середовища проживання, може бути представлений у вигляді сукупності робіт, які слід виконувати в наступній послідовності:

- 1) визначення системи показників, що характеризують рівень та якість життя населення регіону;
- 2) визначення системи показників, що характеризують сприятливість середовища проживання населення регіону;
- 3) визначення фактичних значень показників сприятливості середовища проживання населення регіону;
- 4) визначення рівня сприятливості середовища проживання диференціальним методом і відхилення фактичних значень від базових показників (значення соціальних показників, досягнутих у попередньому періоді, загальнодержавні, міжнародні стандарти);
- 5) виявлення причин негативних і позитивних відхилень від фактичних значень показників, що характеризують сприятливість середовища проживання, від базових показників;
- 6) визначення резервів (можливостей) поліпшення даних показників за рахунок усунення виявлених негативних причин і використання позитивних факторів;
- 7) визначення можливостей поліпшення показників за рахунок бюджетних коштів (місцевих, загальнодержавних, залежно від рівня виявленої проблеми);
- 8) визначення можливостей поліпшення показників за рахунок позабюджетних, залучених, позичкових коштів;
- 9) Установлення цільових значень показників сприятливості середовища проживання з обліком усіх реальних можливостей і обмежень;
- 10) Формування умов і комплексу заходів, що забезпечують досягнення цільових значень показників сприятливого середовища проживання, включення їх у комплекс заходів щодо практичної реалізації соціально-економічної політики регіону (правова, інформаційна, технічна, кадрова підготовка);
- 11) Перевірка готовності до реалізації розроблених напрямків житлової, земельної, демографічної політик, рішення про їхнє практичне здійснення.

Проаналізуємо за інтегрованими показниками ситуацію, яка склалася в

Україні, і на основі проведеного аналізу виявимо основні напрямки соціально-економічної політики регіону, що дозволяють стабілізувати ситуацію в напрямі забезпечення сприятливого середовища проживання.

Сьогодні регіональні ринки нерухомості характеризуються цілим рядом негативних тенденцій.

Більша частина населення не в змозі придбати якісне житло, оскільки об'єктивним обмеженням для пред'явлення платоспроможного попиту на ринку житла виступають низькі доходи основних груп населення й недостатній розвиток регіональних систем іпотечного кредитування.

Житло являє собою дорогий товар тривалого користування. Його придбання, як правило, не може проводитися за рахунок поточних доходів споживачів або заощаджень. У більшості країн світу придбання житла в кредит є не тільки основною формою розв'язання житлової проблеми для населення, але й базовою сферою економічної діяльності, ключову роль у якій відіграють банківські й інші кредитно-фінансові структури, що забезпечують необхідний притік капіталів у інвестиційно-житлову сферу.

Купівельна спроможність населення є на декілька порядків нижчою за вартість будь-якого житла (за якістю й за площею). І хоча вартість одного квадратного метра житла визначається багатьма факторами, серед яких – місце розташування житла, його якість, стан об'єкта нерухомості та ін., це призводить до того, що найбільшим попитом на ринку нерухомості користується саме низько-якісне житло або житло з невеликою площею, що відповідно викликає ріст цін на нього. Так, у новобудовах найчастіше ціна вартості одного квадратного метра в однокімнатних квартирах є вищою, ніж у трикімнатних, що підтверджується даними по ринкові нерухомості.

Список використаних джерел:

1. Ларіна Р.Р. Проблеми муніципального управління нерухомістю територіальної одиниці / Р.Р. Ларіна, В.В. Хороших // Актуальні проблеми муніципального управління: всеукр. наук.-практ. конф., 16 грудня 2006 р.: тези допов. – К., 2006. – С. 296-297.

Корецкий А.Н.

Академия муниципального управления, г.Киев, Украина

НАЛОГОВАЯ ПОЛИТИКА НА МАКРОЭКОНОМИЧЕСКОМ УРОВНЕ

Налоговая политика на макроэкономическом уровне является системой отношений между государством и плательщиками, формирующихся в результате процесса уплаты и дальнейшего распределения налогов и других обязательных платежей. Основная цель государственной налоговой политики заключается в организации наполнения доходной части бюджета государства для покрытия расходов, связанных с выполнением им своих функций. При разработке и реализации налоговой политики на макроэкономическом уровне необходимо учитывать основные функции налогов: фискальную и регулируемую.

Фискальная функция имеет два аспекта: с одной стороны, увеличение суммы налогов с растущих доходов, с другой – рост налогов в результате увеличения объемов реализации товаров и услуг. Поэтому выполнение фискальной функции требует гибкой политики в отношении размеров налогов, взыскиваемых в бюджет из разных источников [2, с. 83].

Фискальная функция обеспечивает: достижение максимально возможного баланса между доходами и расходами бюджета; равномерное распределение сумм налоговых поступлений между сферами бюджетной системы; достижение высокого уровня социальной инфраструктуры в государстве и уровня социальных гарантий в отдельном регионе и их стабилизацию; обеспечение потребностей науки, образования, здравоохранения, обороны и управления. Эффективность фискальной функции зависит от того, насколько гибкой она может быть в зависимости от конкретной ситуации и состояния развития экономики государства. Основное требование при исполнении фискальной функции – полнота сбора налогов в соответствии со сроками, определенными действующим законодательством. В некоторых случаях с целью развития каких-то направлений деятельности (например, инвестирования отдельных видов бизнеса), временной поддержки производства товаров и услуг (например, отечественных

лекарственных препаратов) или отечественных производителей государство может предоставить налоговый кредит или установить специальные сроки уплаты налогов. Если для этих акций используются экономически обоснованные расчеты, то в будущем возможно получение существенного экономического эффекта и увеличения поступлений налогов в бюджет.

Сущность другой функции – регулирующей – заключается в том, что с помощью налогов происходит перераспределение стоимости ВВП между государством и его субъектами, и, применяя элементы налоговой системы, государство в состоянии регулировать стоимостные пропорции такого распределения. Изменяя пропорции функционирования ресурсов в экономике, налогообложение существенно влияет на процесс производства, накопление капитала, инвестирование, платежеспособный спрос и предложение. Благодаря налогам, государство получает возможность регулировать различные аспекты социально-экономической жизни на макро- и микроуровне и влиять на поведение конкретного плательщика налогов. Манипулируя пропорциями и режимами налогообложения, государство может соответственно менять направления деятельности хозяйствующих субъектов [2, с. 86].

Из приведенного следует, что применение термина «регулирующая функция» является наиболее целесообразным, поскольку именно он раскрывает содержание этой функции, ее механизм и проявление, подчеркивает регулирующее влияние налогообложения. Кроме того, амортизируя кризисные явления, устраняя диспропорции в рыночной экономике и способствуя рациональному использованию производственных факторов, эта функция стабилизирует и расширяет налоговую базу и соответственно обеспечивает успешное осуществление фискальной функции. Исходя из указанных свойств и возможностей регулирующей функции, совершенно ясен смысл содержащихся в ней подфункций, важнейшими из которых являются экономическая (в свою очередь, делимая на стимулирующую и сдерживающую) и социальная [1, с. 61].

Экономическая составляющая выражается в регулировании государством экономической деятельности. С учетом особенностей развития экономики

регионов или освоения новых территорий (а также привлечения для этого инвестиционных средств) государство может создавать свободные экономические зоны, на которых действуют самые благоприятные для развития предпринимательства условия. Системой налогообложения должны учитываться условия деятельности налогоплательщиков всех уровней, как физических и юридических лиц, так и отдельных территориальных образований. При определении налоговой политики региона особого внимания требует присущая ему промышленная структура, доля производства определенных или приоритетных групп продукции. Например, наибольшие налоги должны платить те из них, где монопольно выпускается высокорентабельная продукция (ликероводочная и табачная), и наименьшие – производящие в основном товары первой необходимости или продовольственные. Развитое промышленное производство способствует увеличению общей суммы налогов в целом (например, промышленный северо-восточный регион в сравнении с сельскохозяйственными территориями южной и западной Украины). Особое значение приобретают уровни занятости работоспособного населения и среднедушевого дохода.

Содержание социальной составляющей заключается в структуре распределения налоговых и других обязательных платежей между государственным бюджетом и бюджетами местных уровней. Но для этого необходимо четкое определение общих расходов государства, их структуры и путей экономии (при выполнении функций государства в полном объеме).

Список использованных источников:

1. Овчаренко Р.В. Методологічний аспект державного механізму податкового регулювання / Р.В. Овчаренко // Науковий простір Європи – 2010: VI міжнародна наук.-практ. конф., 07–15 квіт. 2010 р.: тези доп. – Перемишль, 2010. – С.59-63.
2. Пріб К.А. Податкова система України: термінологія і формулювання основних положень: навч. посіб. / К.А.Пріб, В.І.Федько. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 320 с.

Кошинець В.В.

Академія муніципального управління, м. Київ, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Останніми десятиліттями змінюється парадигма місцевого економічного розвитку у глобальному вимірі. У багатьох країнах національна економічна політика вже не вважається єдиним інструментом розвитку економіки та територій. Щораз більше громад не покладається тільки на неї, оскільки часто національні економічні інтереси і стимулювання національних фірм не збігаються з потребами та інтересами місцевих громад, їх працівників, особливо малозабезпечених членів громади. Як у ринкових, так і у неринкових економіках, громади є ринками збуту. Тому, як зауважує Е. Блейклі [2, р. 216], громади повинні усвідомити себе відповідним чином, щоб знаходити ринки збуту своїм ресурсам, а також здобувати конкурентні переваги для створення нових фірм та підтримки своєї наявної економічної бази. Громади повинні будувати на своїй території незалежну економічну систему, використовуючи свої трудові, соціальні, фізичні та організаційні ресурси.

Економічний розвиток, за визначенням Ради з економічного розвитку, – це “процес створення добробуту через мобілізацію людських, фінансових, капітальних, фізичних та природних ресурсів для генерування придатних для ринку товарів та послуг”.

У популярному розумінні економічний розвиток нерідко сприймається просто як процес створення більшої кількості підприємств, збільшення числа робочих місць та зростання добробуту. Часто це фокусується на приватному секторі. Нові робочі місця, що виникають під час інвестування та становленні нових підприємств, означають менше безробітних, більше доходів і податків, менше соціальної напруженості, менш витратний уряд і більше чинників зайнятості. Для політиків та державних службовців є незаперечна вигода від такого інвестування.

Процес постійного створення робочих місць логічно асоціюється із зростанням. Виникають питання:

- Що таке економічний розвиток та економічне зростання?
- Чому зростання настільки суперечливе?
- Які наслідки економічного зростання?
- Яким чином можливо регулювати зростання і наскільки це ефективно?

Розвиток передбачає структурні зміни в громаді. Прикладами цього можуть бути:

- модифікація факторів виробництва;
- краще використання наявних ресурсів;
- зміни в структурі і функціонуванні наявних інституцій;
- зміни в позиціях і цінностях населення.

З фундаментальної позиції розвиток визначається як зменшення вразливості громади до змін у виробничих технологіях і в ринковому оточенні. Це, своєю чергою, вимагає інноваційної, варіативної місцевої економіки, що здатна швидко вирішувати проблеми. Доволі часто провідною ідеєю політики економічного розвитку є створення робочих місць. За такого підходу місцеві виборні лідери запроваджують політику, що дає швидкі й наочні результати, часом без довготермінових наслідків. Це досягається, наприклад, субсидуванням зовнішніх фірм під час скерування їх на певні території, коли податки, які платять інші, вже чинні фірми, є більшими, що погіршує конкурентні позиції останніх. Або інший приклад. Проекти, спрямовані на дешевий державний сектор, можуть генерувати негайну зайнятість, але не давати нічого в довготерміновому розумінні та нічого не додавати до податкового збору [1, с. 195]. Зменшення безробіття, зниження бідності, підвищення особистих доходів буде дуже залежати від тих робочих місць, які за цього створюються.

Економічний розвиток – це підвищення економічної активності, що в результаті дає ширший розподіл кількісно вимірюваних показників (більш рівні доходи, житло не концентрується в декількох великих будинках) і надає економіці здатності самозабезпечити в майбутньому вищий рівень діяльності за рахунок власних ресурсів.

Практична роль цього визначення полягає у ствердженні того, що мета економічного розвитку – створювати добробут. Поки створення робочих місць є результатом успішної політики і не підвищує економічну активність членів громади, воно, власне, не асоціюється із завданнями економічного розвитку. Як стверджують Г. Грін, Р. Хаммер [3, с. 336], на вибір політики економічного розвитку впливають три основні фактори: розмір населеного пункту; політичний тиск щодо створення нових робочих місць; державно–приватні організації, що виступають лідерами у просуванні економічного розвитку.

У своїй праці вони дослідили, що великі населені пункти з високим рівнем політичного тиску щодо створення робочих місць та за наявності провідної ролі державно-приватної організації в економічному розвитку є більше залученими до процесу економічного розвитку, ніж інші громади.

Забезпечення вагомих результатів регіонального економічного розвитку неможливе без використання стратегічного планування. У цьому аспекті корисним є вивчення досвіду регіонального планування республіки Польща. Вагомі успіхи реформування економіки Польщі спонукають до вивчення та аналізу досвіду проведення таких позитивних змін. Важливу частину в цьому реформуванні займає децентралізація державної влади, надання більших повноважень представникам регіональних органів влади та створення умов для економічного розвитку регіонів.

Список використаних джерел:

1. Інститути та інструменти розвитку територій. На шляху до європейських принципів / під ред С.Максименка. – К.: Центр Ін-ту Схід–Захід, 2001. – 244 с.
2. Слава С. Місцевий економічний розвиток: сучасні концепції та методи / С. Слава, Г. Грін. – Ужгород: Медісон: Мистецька лінія, 2000. – 236 с.
3. Blakely E. Planning local economic development / E. Blakely // Thousands Oaks Ca., USA: SAGE Publications. – 1994. – P. 376.
4. Buck T.W. The Impact of British Regional Policies on Employment Growth / T.W. Buck, M.H. Atkins // Oxford Economic Papers 28. – 1976. – March. – P. 215–222.
5. Green G. Structuring locality: economic development and growth management in Wisconsin cities and villages / Green G. // Local economic development: incentives and international trends Walzer, Norman ed. – Boulder, CO: Westview Press, 1995. – P. 159–180.
6. Hammer R. Local growth promotion: policy adoption versus effort / R. Hammer, G. Green // Economic Development Quarterly. – 1996. – №10 (4).– P.331–341.

К.е.н. Лисов І.В.

Академія муніципального управління, м. Київ, Україна

НАПРЯМИ ПОЛІПШЕННЯ СТАНОВИЩА У СФЕРІ ЖИТЛОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

В умовах, що склалися в сучасній Україні, державна політика в сфері житлового будівництва повинна бути спрямована, по-перше, на стимулювання зниження собівартості будівництва житла. Даний напрямок може бути реалізовано за рахунок регулювання розвитку регіонального будівельного ринку (удосконалення нормативно-правової бази житлового будівництва в частині зниження адміністративних бар'єрів, удосконалення земельної політики великих міст, стимулювання інновацій і інвестиційно-будівельної діяльності, розвиток супутніх житловому будівництву галузей промисловості, реформування ЖКГ). При цьому зниження собівартості будівництва житла є необхідною, але не достатньою умовою підвищення його доступності, оскільки, як відзначалося вище, на формування попиту на ринку житла істотний вплив справляють трансформаційні процеси, підвищення вимог населення як до якості самого житла, так і до розвиненості інфраструктури житлового фонду, а також глобальний його дефіцит, який є головною характеристикою пропозиції на сучасному ринку житла.

У цілому наявність певного дефіциту не є винятково українською особливістю, і рівною мірою є характерною для ринків нерухомості у всіх країнах, що переживають період економічного росту.

Політика стимулювання пропозиції, реалізована за допомогою будівництва державного житла, може здійснюватися у формах: капітальних субсидій: державне житло може будуватися за рахунок випуску цінних паперів, звільнених від оподаткування, після їхньої оплати державою житло стає власністю муніципалітету; субсидій по експлуатації житла для покриття різниці між квартплатою й фізичними витратами експлуатації житла; субсидій на ремонт і відновлення старих будинків.

З метою усунення зазначених вище проблем виокремлюють низку можливих перспективних напрямків удосконалення житлової політики держави з метою поліпшення становища у цій сфері [1].

1. Необхідно на державному рівні затвердити адекватні сучасним реаліям мінімальні соціальні житлові стандарти, у відповідності з якими б визначався рівень державної участі в програмах фінансування соціального житла. До числа державних житлових стандартів слід віднести: стандарти визнання громадян такими, що потребують покращення житлових умов (на основі критеріїв забезпеченості житлом і рівня доходів); норми надання житлових приміщень за договорами безплатного користування і соціального найму; нормативи споживання комунальних послуг.

2. Плата за найм і утримання соціального житла повинна встановлюватися диференційовано в залежності від доходів населення з розрахунку соціальної норми надання житла. Частка сукупного доходу родини, що залишається після оплати наймання житла і комунальних послуг, повинна відповідати встановленому законом прожитковому мінімуму родини. Для родин, у яких в результаті повної оплати найму і комунальних послуг ця частка стає меншою за прожитковий мінімум, розмір оплати за найм і комунальні платежі має знижуватися, а частина витрат, що залишилася, – компенсуватися державою. В тих випадках, коли економічні умови створюють не вигідним організацію відокремлених фондів соціального житла, можливо передбачити надання громадянам, які цього потребують, субсидій, що покривають частину оплати за найм приміщень у житловому фонді комерційного використання.

З огляду на обмежені можливості бюджетів усіх рівнів необхідно розробити максимально ефективні шляхи витрачання бюджетних коштів і механізми залучення позабюджетних ресурсів, включаючи механізм приватно-державного партнерства.

3. Одним з варіантів реалізації державної політики в сфері активізації будівництва та продажу доступного та соціального житла можна вважати створення мережі операторів (житлових асоціацій), які б безпосередньо отримували

бюджетні кошти, що виділяються в рамках житлової політики, а також мали змогу залучати кошти приватних інвесторів (в тому числі – фізичних осіб). Основне призначення житлових асоціацій – здійснення функцій замовника-інвестора соціального житла.

4. Ефективним механізмом, що сприяє активізації будівництва соціального житла, є податкове регулювання. Про це свідчить досвід зарубіжних країн, зокрема досвід США, де механізм надання податкових пільг одержав значне поширення. Податкові звільнення можуть надаватися з державного бюджету забудовникам (девелоперам), які беруть участь у програмах будівництва соціального житла. У свою чергу, забудовники повинні мати право продати такі податкові звільнення банкам, які здійснюють фінансування будівництва. Такий механізм дозволить державі стимулювати будівництво соціального доступного житла без істотних грошових вкладень з бюджету, а також перекласти на банки контроль виконання соціальних зобов'язань забудовниками.

5. Суттєву роль у вирішенні житлового питання може відіграти політика стимулювання будівництва житла підприємствами і надання цього житла їх співробітникам на умовах соціального наймання. Зацікавленість у будівництві і утриманні такого житла з боку власників диктується необхідністю залучення на підприємства трудових ресурсів, чиї результати діяльності виступають основним джерелом прибутку виробництва. З боку держави така діяльність може стимулюватися шляхом надання податкових преференцій для соціально відповідального бізнесу. Розв'язання проблеми підвищення доступності житла потребує поліпшення відповідного фінансового забезпечення. Для цього нагальним є формування організаційно-фінансової схеми, яка дозволить скоординувати за термінами і обсягами кредитно-фінансові та інвестиційно-будівельні цикли, визначає необхідність розвитку системи іпотечного житлового кредитування.

Список використаних джерел:

2. Поворозник В. Можливі напрями удосконалення житлової політики в Україні: аналітична записка [Електронний ресурс] / В. Поворозник, Я. Белінська. – Інститут стратегічних досліджень. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/May08/10.htm>

К.е.н. Литвин Ю.О.

Дніпропетровський державний аграрний університет, Україна

ПРІОРИТЕТНІ КРИТЕРІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Під поняттям “сільські території” необхідно розуміти найважливішу частину народногосподарського комплексу країни, що включає обжиту місцевість поза територією міст з її умовами та ресурсами, сільським населенням і різноманітними основними фондами на цих територіях.

Це визначення має яскраво виражену просторову направленість, де сільські території розуміються саме як територія, з розміщеними на ній людьми, ресурсами, фондами. Якщо розглядати цю категорію з функціональної точки зору, яка ілюструє її мету і завдання, то сільські території – це взаємопов'язана єдність трьох сфер: соціальної, виробничої та екологічної. При цьому саме соціальна сфера села виступає пріоритетним критерієм розвитку сільських територій, адже саме задоволення різноманітних потреб людини (селянина) є метою такого розвитку [2, с. 26].

Часто як синоніми вживають категорії “село” та “сільські території”. Вони дійсно частково збігаються. Але крім сіл, як типу поселення, культурно-побутових, соціально-виробничих, іноді адміністративних осередків, сільські території включають: населення; сільськогосподарські та інші угіддя поза межами сільських поселень з розташованими на них виробничими об'єктами; органи самоврядування та громадські організації.

Прикметник “сільський” походить від староруського поняття “селище – заселене місце, де люди поселилися”. Пізніше, з розвитком і урбанізацією великих поселень викристалізувалося поняття міста, а за сільською місцевістю залишилося поняття заселених людьми площ землі зовні цих міст. По відношенню ж до міста ми ведемо мову тільки про територію. Поняття міської місцевості взагалі відсутнє. Поняття території, ми пов'язуємо в першу чергу з певними межами, ніж з якими-небудь іншими ознаками. Тому, хоча під сільською місцевістю і сільською територією ми маємо на увазі практично одне і те ж, все ж

таки по аналогії з поняттям “міська територія” бачиться більш прийнятним застосування в офіційних матеріалах поняття “сільська територія” [1]. Тобто, на нашу думку, поняття “сільська місцевість” є більш абстрактним, загальним, таким, що підходить до визначення місцевості взагалі, а сільські території поняття більш конкретне, що вживається відносно певних районів, областей чи держав.

Оскільки ми визначили розвиток соціальної сфери села пріоритетним критерієм розвитку сільських територій, то розглянемо детальніше і цю категорію, що дасть можливість глибше розкрити суть сільських територій.

Категорія “соціальна сфера” широко використовується в науковій та господарській діяльності. Незважаючи на те, що активні наукові дослідження цієї сфери та обґрунтування терміну почались у 80-их роках минулого століття, ще й досі зустрічаються різні його трактування.

Але економічна наука все ж не стояла на місці. Цілий ряд теоретичних робіт, присвячених аналізу окремих аспектів розвитку соціальної сфери, в певній мірі не втратили своєї наукової цінності навіть сьогодні. Певний вклад в розвиток світової економічної думки внесли вчені Заходу. В наш час особливого значення для нас набувають ті дослідження, що присвячені вивченню проблем організації ринкового господарювання, державного регулювання економіки в умовах ринку і т.д. На цих напрямках у зарубіжних дослідників сьогодні є значно вагоміші, порівняно з нашою економічною думкою, досягнення. Це обумовлено тривалим періодом засилля в нашому суспільстві командно-адміністративної системи і насильного стримування розвитку товарно-грошових відносин.

Але незважаючи на великий вклад вітчизняних та західних вчених, навіть на сьогоднішній день не існує загальноприйнятого визначення поняття “соціальна сфера”. Так само серед вчених сучасності характерним є відсутність єдиного погляду при визначенні категорії “соціальна сфера села”, часто різні автори визначають цим терміном не зовсім ідентичні поняття.

Тому в сучасних умовах, коли реформування традиційних для планової

економіки форм господарювання фактично завершено, створені нові організаційно-виробничі структури, сформований приватний сектор товаровиробників, деякі характеристики соціальної сфери села та принципи її функціонування потребують додаткового вивчення. Виникла необхідність додаткових досліджень за такими напрямками: систематизація факторів, що впливають на розвиток сільської соціальної сфери; розробка заходів для сталого розвитку соціальної сфери села; вирішення проблем трудових відносин і підготовки кадрів; забезпечення відповідного рівня життя сільського населення; обґрунтування розвитку соціально-культурної та інженерної інфраструктури; вирішення демографічних та екологічних проблем.

Функції галузей соціальної інфраструктури різні. Одні з них задовольняють духовні потреби людей (освіта, наука, культура, охорона здоров'я, рекреація і т.д.), а інші – фізичні (торгівля і громадське харчування, побутове обслуговування). Саме тому соціальна інфраструктура має економічне і соціальне значення для розвитку суспільства. Економічне її значення виявляється у тому, що вона надає послуги, необхідні для відтворення робочої сили, зростання продуктивності її праці. Соціальна роль даної сфери полягає у підвищенні рівня і поліпшенні умов життя людей.

Список використаних джерел:

1. Баутин В.М. Устойчивое развитие сельских территорий: сущность, термины и понятия [Электронный ресурс] / В.М. Баутин, В.В.Козлов // Агрожурнал Московского государственного агроинженерного университета. – 2006. – № 4. – Режим доступа: <http://agromagazine.msau.ru/index.php/-4/46-2008-03-20-13-00-1/106lr.html>.
2. Онищенко О.М. Концептуальні проблеми майбутнього українського села і селянства / О.М. Онищенко, В.В. Юрчишин // Економіка АПК. – 2005. – № 11. – С. 24-29.

Мороз Н.В., д.т.н. Байцар Р.І.

Національний університет «Львівська політехніка», Україна

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЗЕРНА

Якість зерна – важлива і обов'язкова категорія державного планування і контролю. Стабілізація і нарощування темпів виробництва зерна можливе лише на основі застосування конкурентоспроможних технологій, які забезпечують врожай зерна на рівні 70–90 ц/га. Для досягнення таких результатів необхідна науково обґрунтована і зважена державна політика щодо забезпечення виробництва зернових культур та дотримання технологічних вимог на кожному підприємстві.

Сьогодні в умовах розвитку міжнародної торгівлі особливо актуальними стають питання щодо забезпечення якості зернових культур. Тому, перед зерною галуззю України ставиться завдання забезпечити стабільне зростання виробництва зерна, необхідне співвідношення ціни–якості, що задовольнить усі потреби країни, забезпечить конкурентоспроможність на зовнішньому ринку. Важливу роль в цьому відіграє правове і нормативно-технічне забезпечення виробництва зерна. Стандартизація дозволяє систематизувати зерно за певними якісними ознаками, створити великі партії стабільної якості, виявити неякісне зерно. Завдяки стандартизації суспільство має можливість свідомо керувати своєю економічною і технічною політикою, домагаючись випуску хлібних виробів високої якості.

При стандартизації сільськогосподарської продукції необхідно регламентувати такі показники якості, які розкривають її споживчу цінність, конкретизувати вимоги до якості з урахуванням її подальшого цільового використання. Розглядаючи якісні показники зерна урожаїв 2005-2010 рр., встановлено, що понад 60% обсягу становить фуражне зерно. Головним критичним показником якості зерна виробленого в Україні є низька якість клейковини, єдиною причиною чого є ушкодження зерна шкідливою черепашкою. Критичним показником є також низький вміст білка в зерні, викликаний великим дефіцитом доступного

азоту в наших чорноземах, який не компенсується внесенням необхідної кількості азотних добрив. Крім того вся наша заготівельна, борошномельна і хлібопекарська промисловість не враховує сортову належність зерна і, зрозуміло, не стимулює вирощування зерна, висока якість якого обумовлюється генетично.

Залишається низькою ефективність регулювання ринку зерна в Україні. Задекларовані державними органами мінімальні ціни на зерно на 2007-2010 рр. неадекватні зростаючим витратам товаровиробників. Регулювання ринку зерна спрямоване на зниження цін споживача і зовсім не враховує умов для відтворення потенціалу виробника, не забезпечує підтримку його доходів.

Стандарти повинні враховувати інтереси всіх зацікавлених сторін. Добре відлагоджена ділова співпраця підприємств-суміжників, договірна дисципліна, що ґрунтується на дотриманні вимог стандартів і відповідних правил – важлива умова чіткого функціонування агропромислового комплексу. Для цього необхідно мати обґрунтовані норми якості сільськогосподарської продукції і об'єктивні, експресні методи їх контролю. Число показників для об'єктивної оцінки якості, які стандартизуються, повинно бути оптимальним, мати науково-практичне обґрунтування, відображати основні властивості продукції.

Основними нормативно-правовими актами на сільськогосподарську продукцію є: Закон України "Про стандартизацію" від 17.05.2001 р. №2408-3; Закон №37-4 від 04.07.2002 р. України "Про зерно та ринок зерна в Україні"; Закон України „Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності” і відповідно до наказу Мінагрополітики України від 13.05.2008р. №294; Закон України "Про підтвердження відповідності" від 17.05.2001 р. №2406–3; Закон України "Про безпечність та якість харчових продуктів"; Закон України "Про підтвердження відповідності"; Закон України "Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності"; Закон України "Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення"; Закон України "Про захист прав споживачів"; Закон України "Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції"; Закон України "Про стандартизацію"; Закон України

"Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності"; Декрет Кабінету Міністрів України "Про стандартизацію і сертифікацію"; Декрет Кабінету Міністрів України "Про державний нагляд за додержанням стандартів, норм і правил та відповідальність за їх порушення"; Державні санітарні правила та норми. – ДсанПін 8.8.1.2.3.4-000-2001 "Допустимі дози, концентрації, кількості та рівні вмісту пестицидів у сільськогосподарській сировині, харчових продуктах, повітрі робочої зони, атмосферному повітрі, воді водоймищ, ґрунті".

РЕГЛАМЕНТ Єврокомісії (ЄС) No 824/2000 від 19 квітня 2000р. «Встановлення процедур щодо приймання зернових інтервенційними агенціями та методи проведення аналізу для визначення якості зернових»; РЕГЛАМЕНТ Комісії № 912/2001/ЕС від 10 травня 2001р. "Встановлення вимог до реалізації бобів у торговій мережі"; Технічний регламент "Встановлення максимально припустимих рівнів пестицидів для контролю харчових продуктів та кормів рослинного й тваринного походження"; ДСТУ ISO 6322-1:2004 Зберігання зернових і бобових. Частина 1. Основні положення; ДСТУ ISO 6322-2:2004 Зберігання зернових і бобових. Частина 2. Практичні рекомендації; ДСТУ ISO 6322-3:2004 Зберігання зернових і бобових. Частина 3. Захист від шкідників; ДСТУ ISO 6639-1:2007 Зернові і бобові. Визначення прихованого заселення комахами. Частина 1. Основні положення (ISO 6639-1:1986, IDT). Частина 2. Відбирання проб (ISO 6639-2:1986, IDT); наказ Міністерства Аграрної Політики України №228 від 15.06.2004 р. "Про затвердження Технічного регламенту зернового складу"; Постанова Кабінету Міністрів №848 від 23.07.2009 р. "Про затвердження Порядку видачі сертифіката якості зерна та продуктів його переробки"; Проект постанови Кабінету Міністрів України „Про затвердження Технічного регламенту "Підтвердження відповідності вимог якості і безпеки зернових культур"; ДСТУ 3768:2009 "Пшениця. Технічні вимоги"; ГСТУ 46.004–99 "Борошно пшеничне"; ДСТУ 4234:2003 (1307971-2:1995, MOD) "Зернові культури"; ДСТУ–П 4117-2002 "Зерно і продукти його переробки. Визначення показників якості методом інфрачервоної спектроскопії"; ДСТУ 3768:2004 "Пшениця. Технічні умови".

У виробництві зернових культур відсутні стандарти на технологічні процеси. Стандартизація норм якості технологічних процесів, операцій і прийомів у рослинництві і тваринництві дозволить підвищити технологічну дисципліну і як результат якість продукції. А з допомогою використання методу комплексної стандартизації можна забезпечити системний підхід до підвищення якості готової сільськогосподарської продукції.

Отже, цілком очевидно, що в Українській економіці є значний потенціал як в виробництві зерна, хлібопродуктів, кормів, так і взагалі в аграрному секторі. Але щоб розкрити цей потенціал, потрібно створити: законодавчо-нормативну базу, яка відповідатиме міжнародним стандартам; інституції, які б забезпечували конкурентоспроможність продукції в ринковому середовищі; механізм впровадження новітніх технологій та інвестицій.

Для обґрунтування правил та організаційних засад державної політики щодо виробництва в Україні зерна проаналізовано низку стандартів і, виявлено, що їх науково-технічний рівень залишається недостатньо невисоким. Застарілі ДСТУ і національні стандарти неефективно впливають на виробництво і якість продукції, темпи впровадження останніх досягнень науки і техніки.

Отже, сьогодні, по суті, єдиною умовою виживання в умовах ринку, виходу країни на світовий ринок та приєднання до Європейського Союзу є забезпечення високого рівня якості продукції агросфери. Виконання сільськогосподарськими товаровиробниками вимог світового ринку до якості продукції і управління її якістю дозволить їм стати рівноправними партнерами в міжнародному товарообігу.

К.т.н. Оліфіренко Л.Д.

Чернігівський державний технологічний університет, Україна

**ВИЗНАЧАЛЬНІ ПРІОРИТЕТИ У ФОРМУВАННІ
МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ**

Глобалізація ринків, зміна парадигми розвитку промисловості з індустріальної на інституціональну та інформаційну основу, масштабність проблем управління економікою спонукають владу та бізнес до вироблення нових підходів щодо політики розвитку промисловості України. Одним з таких підходів виявляється інтеграція промислових корпорацій і держави, яка може здійснювати потужний вплив на їх реструктуризацію та зміну структури внутрішнього ринку промислового виробництва країни.

До недавнього критичне ставлення до державного впливу на ступінь розвитку промисловості пояснювалось тим, що цей вплив здійснювався традиційними інструментами субсидіювання та протекціонізму по відношенню до окремих галузей економіки. Світова практика державного регулювання промислового розвитку свідчить про те, що у розвинених країнах основна увага державної промислової політики приділялась не галузям, а компаніям, де відбувалась інтеграційна взаємодія невеликих підприємств з крупними корпораціями. Держава та великі корпорації спільно визначали механізми управління розвитком інтегрованих структур, які працювали на спеціалізованих ринках. Такий підхід надавав можливість накопичувати фінансові, технологічні та ресурсні резерви для здійснення потужних інноваційних проектів. Аналіз публікацій [2-5] дозволив дійти висновку про актуальність проблеми формування дієвого механізму державного регулювання розвитку промисловості з метою отримання нових конкурентних переваг та підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств.

Метою дослідження є виявлення та систематизація основних факторів впливу державного регулювання на результати розвитку вітчизняних промислових компаній.

Для сучасного державного регулювання розвитку промисловості західних країн характерна відсутність жорстких галузевих пріоритетів, що стало наслідком, перш за все, високо диверсифікованої структури бізнесу. Тому своєрідним фокусом уваги державної політики з питань промислового розвитку все частіше стають корпоративні структури, які сформувались, або продовжують своє формування в різних галузях економіки. Саме в крупних корпоративних структурах все більше концентруються національних ресурсів: людський капітал, передові технології, фінансові ресурси, управлінська компетенція тощо [4].

Кожне підприємство ставить за мету забезпечення власної конкурентоспроможності та знаходження джерел конкурентних переваг, що можуть створити необхідні умови для стійкого й стабільного функціонування та розвитку. Невідкладними дані цілі постають перед промисловими компаніями, які є структуроутворюючими у галузях національної економіки України, де виробляється близько 40% від загального випуску товарів і послуг; 80% від їх експорту. У промисловості сконцентровано третину основних засобів виробництва, що зайняті в економіці. Створюється понад 30% валової доданої вартості. Промислове виробництво є одним з основних джерел оплати праці найманих працівників, прибутків підприємств, податкових і валютних надходжень держави. Тому визначальними для стану всієї національної економіки і стандартів життя громадян стають рівень, тенденції та перспективи промислового зростання й розвитку [5]. Загалом стан національної промисловості характеризується технологічною відсталістю, високою енергомісткістю, непродуктивною за соціально-економічними показниками виробничо-господарської діяльності, яка є надто вразливою до коливань кон'юнктури зовнішніх та внутрішніх ринків, що містить значні ризики втрати економічної незалежності країни у середньо- та довгостроковій перспективі.

Не дивлячись на явні переваги інтеграції бізнесу та держави, слід враховувати ступень їх готовність та сприйняття майбутніх змін, які потребують розумінні загальної ідеології перетворень, досягнення своїх цілей та споріднених ефектів (синергізму, конвергентності і т.п.) та вигод, які зростатимуть. Про-

мислові компанії та місцеві органи влади мають бути готовими до витрачання зусиль на створення умов і стимулів щодо удосконалення інституційних факторів бізнес-середовища та розвитку людського потенціалу. Даний підхід має два важливі елементи, які зумовлюються довгостроковим прогнозуванням та стратегією інноваційного розвитку корпоративних структур, які слід узгоджувати з державною стратегією економічного розвитку провідних галузей економіки.

Всі ці питання мають вирішуватись за рахунок інтеграційної взаємодії складових механізму регулювання розвитку промислових корпорацій. Ефективність останніх забезпечує безпеку внутрішнього ринку, посилюючи їх інноваційну активність і конкурентоспроможність. Визначальними пріоритетами у формуванні механізму державного регулювання розвитку промисловості виступають: розширення внутрішньогалузевої та міжгалузевої взаємодії компаній з органами влади та місцевого самоврядування, активізація участі та розвитку партнерських відносин у стратегії інтеграції бізнес-структур з вузівською наукою щодо реалізації програм соціально-економічного розвитку територій, стимулювання використання потенціалу суб'єктів господарювання навколо структуроутворюючих регіональних компаній.

Список використаних джерел:

1. Глинкіна С.П. Приватизация: концепции, реализация, эффективность / С.П. Глинкіна. – М.: Наука, 2006. – 236 с.
2. Гринькова В.М. Корпоративне управління інноваційним розвитком акціонерного товариства / В.М. Гринькова, О.Є. Попов // Вісник соціально-економічних досліджень: Зб. наук. праць. – О.: ОДЕУ, 2007. – Вип.27.– С. 88-95.
3. Концепція загальнодержавної цільової програми розвитку промисловості України на період до 2017р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.industry.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=57967&cat_id=57966
4. Оліфіренко Л.Д. Механізми державного регулювання інвестиційної діяльності промислових компаній / Л.Д. Оліфіренко // Вісник ЧДТУ. – 2010. – № 44. – С. 39-45.
5. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця та ін. – К.: НВЦ НБУВ, 2009. –С. 33.

Панін А.Т.

Академія муніципального управління, м Київ, Україна

ДЕРЖАВА ЯК БЕЗПОСЕРЕДНІЙ УЧАСНИК РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО ІНВЕСТИЦІЙНО-БУДІВЕЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ

Державне управління інвестиційно-будівельним комплексом необхідно розглядати у широкому та вузькому розумінні.

В широкому розумінні державне управління інвестиційно-будівельним комплексом – це цілеспрямований організаційний та регулюючий вплив держави на стан і розвиток галузі матеріального виробництва, яка забезпечує створення та реконструкцію об'єктів виробничого, комунально-побутового, соціально-культурного й житлового призначення з метою досягнення цілей та реалізації функцій в сфері проведення єдиної технічної політики в галузі, планування та розробки організаційно-правових засад проектування й будівництва, їх матеріально-технічне та фінансове забезпечення, нормування, кадрової політики, організації техніки безпеки й охорони праці, проведення заходів щодо підвищення якості архітектурних і будівельних робіт, здійснення контролю за додержанням будівельних правил, норм і стандартів тощо.

У вузькому розумінні – це процес реалізації державної влади, її зовнішнє, матеріалізоване вираження в процесі регулювання взаємодії учасників інвестиційно-будівельного циклу з приводу освоєння ресурсів і створення матеріальних і інших благ.

Залишилося визначити регіональну складову даного поняття. В умовах адміністративно-розподільчої системи і домінування галузевого принципу державного управління термінологічна невизначеність не мала особливого значення (розвиток будь-якої території залежав переважно від галузевих рішень), але в сучасних умовах, коли адміністративно-територіальні одиниці є об'єктом державного регулювання та рішень, які приймаються на різних рівнях управлінської системи – від державного до муніципального – необхідна більша чіткість і визначеність при регіоналізації держави і законодавче закріплення статусу „регіону” як об'єкту впливу з боку держави

При всій різноманітності підходів до поняття регіону, вказується перш за все на його просторову сутність. Щоб чітко зрозуміти критерії визначення управлінської категорії державного управління „регіон”, необхідно, в першу чергу, ознайомитись з його трактуваннями, що склалися до сьогодні в різних галузях знань [2, с. 57].

Слід зауважити, що вітчизняні фахівці в галузі регіональної економіки не мають спільної точки зору з питання, що розуміти під терміном „регіон”. Більшість з них розглядають зазначене поняття як визначення однорідного соціально-економічного та еколого-географічного утворення, ігноруючи такий фактор, як наявність автономної системи управління [1, с. 194].

Склад регіонального інвестиційно-будівельного комплексу ряд дослідників розглядають у вигляді окремих блоків (ланок). Однак цей розподіл у різних авторів відбувається по-своєму. В якості основних сегментів інвестиційно-будівельного комплексу виділяють ринки підрядних і проектно-дослідницьких робіт. Ряд дослідників пропонують розглядати інвестиційно-будівельний комплекс як певну систему, що складається з ряду підсистем (предпроектна, проектна, виробнича, експлуатаційна, посередницька, фінансова, планова й результуюча) [3, с. 38].

На наш погляд, доцільно розглядати склад регіонального інвестиційно-будівельного комплексу у вигляді п'яти блоків (ланок):

- 1) інвестиційного, що забезпечує будівництво інвестиційними ресурсами;
- 2) будівельного – сукупності будівельних, монтажних, ремонтних організацій, що забезпечують кінцевий результат функціонування всього комплексу;
- 3) промислового, що представляє сукупність галузей промисловості будівельних матеріалів, деталей і конструкцій і інших галузей промисловості, що поставляють для будівництва предмети й знаряддя праці, а також галузей виробничої інфраструктури (підприємства механізації й транспорту, зв'язку, матеріально-технічного постачання та ін.);
- 4) науково-проектного – сукупності проектних, наукових, дослідно-конструкторських, дослідницьких і інших організацій, що забезпечують нормальне функціонування комплексу;
- 5) інституціонального, що включає галузеві органі управління й регулю-

вання інвестиційно-будівельного комплексу, а також різні об'єднання самих учасників комплексу (союзи, консорціуми, асоціації й ін.).

По своїй суті дані блоки можна співвіднести з іншої традиційною градацією учасників інвестиційно-будівельної діяльності. Залежно від виконуваних функцій вони підрозділяються на інвесторів, підрядників, замовників, проектувальників і постачальників.

З огляду на це, видається необхідним та актуальним акцентувати увагу на тій винятковій ролі державного управління в сфері регіонального розвитку. Особливості функціонування регіональних органів державного управління та місцевого самоврядування, еволюції їх функціональних повноважень пов'язані з процесами зміни соціально-економічної та політичної систем.. Звичайно, діяльність держави не завжди може позитивно впливати на ринкові процеси, але регіональні органи виконавчої влади якраз і спроможні створити позитивні стимули розвитку регіональної системи.

Список використаних джерел:

1. Кадол Л.В. Етапи реструктуризації підприємств будівельної галузі / Л.В. Кадол // Вісн. Криворіз. техн. ун–ту: зб. наук. пр. – Кривий Ріг, 2005.– Вип.6.– С. 193–196.
2. Кочуєв В. Проблеми прийняття господарських рішень в умовах ризику та невизначеності на регіональному й місцевому рівнях / В. Кочуєв // Аспекти самоврядування. – 2005. – №2. – С. 57.
3. Коротич О.Б. Підвищення ролі системи місцевого самоврядування в управлінні розвитком регіонів України / О.Б. Коротич // Вісник Академії економічних наук України. – 2004. – №1. – С. 37–42.

Равлюк В.В.

Академія муніципального управління, м. Київ, Україна

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ РЕГІОНУ

Активізація науково-інноваційної діяльності є одним з визначальних факторів структурної перебудови й прискорення економічного зростання. У зв'язку з необхідністю всебічної підтримки науки, активізації інноваційної діяльності виникає й потреба в управлінні інноваційними процесами на рівні регіону.

Формування й реалізація державної регіональної політики, спрямованої на забезпечення комплексного збалансованого розвитку економіки регіонів, досягнення відповідних соціальних параметрів рівня і якості життя населення на основі ефективного використання соціально-економічного й наукового потенціалу регіонів, їхніх конкурентних переваг, об'єктивно передбачає використання сучасного інструментарію управління регіональним розвитком. Першочерговими в цьому контексті стають проблеми підвищення конкурентоздатності регіонів в умовах відкритої економіки, здатності центральних і місцевих органів влади до здійснення регіональної політики європейського типу. Відповідно зростає роль комплексу спеціальних організаційно-функціональних механізмів управління соціально-економічним розвитком регіонів, особливе місце в якому займає інноваційний розвиток.

Як зазначалося раніше, необхідність вибору інноваційної моделі розвитку економіки нашої країни обґрунтована багатьма авторами, але невизначеним залишається питання про роль кожного рівня управління в інноваційному розвитку держави. Кожен суб'єкт управління зобов'язаний внести свій внесок, виконати свої повноваження й відповідати за виконану роботу. Однак повноваження повинні базуватися на органічно пов'язаних, властивих даному рівню управління функціях – завданнях органа управління [2, с. 32].

Кожен рівень управління виникає об'єктивно. В основі об'єктивізації виділення рівнів управління лежать два протилежно спрямованих процеси: делегування повноважень центру нижчим рівням та об'єднання, кооперація людей, первинних виробничих і соціальних осередків і навіть держав, з метою виділення загальних функцій, централізоване виконання яких в даних історичних умовах стає більш доцільним й ефективним. Перший процес відноситься до децентралізації, другий – до централізації управління. Була висунута концепція існування двох основних ланок суспільного виробництва, суть якої зводилася до обґрунтування існування поряд з основною ланкою переважно виробничого типу – підприємства, основної ланки переважно соціального типу – регіон, місто, поселення. При цьому найважливішою функцією місцевих органів влади

автор виділяє створення сприятливого інноваційного середовища, чого, на наш погляд, не досить.

З метою підвищення конкурентоздатності продукції на внутрішньому й зовнішньому ринках, переходу на нові форми розв'язання економічних, екологічних і соціальних проблем регіону, необхідне вироблення відповідальної регіональної політики стосовно управління і розвитку інноваційної діяльності, активізації взаємодії регіональних і державних органів управління.

Система управління інноваційною діяльністю регіону, опираючись на визначення, наведене у [3, с. 197] має реалізовувати функції управління та складатися з двох підсистем: управляюча підсистема – система управління (що здійснює функції управління); керована підсистема – об'єкт управління.

Функціонування системи здійснюється під впливом багатьох факторів зовнішнього середовища, серед яких можна виділити найбільш впливові: розвиток наукової та інноваційної діяльності інших країн, зміни споживчих потреб населення, зміни зовнішньоекономічних стратегічних зв'язків, а також фактори форс-мажорного характеру. Виходячи з виділених підсистем, визначимо функції управління в системі управління інноваційною діяльністю регіону. До функцій управління інноваційною діяльністю регіону відносяться: аналіз, планування й прогнозування, організація інноваційної діяльності, облік і контроль, координація й регулювання.

Аналіз літературних джерел [1, с. 163; 2], присвячених проблемі управління інноваційною діяльністю, дозволив виділити існуючі задачі управління інноваційними процесами. Однак у сучасних наукових дослідженнях мало уваги приділяється управлінню інноваційними процесами на регіональному рівні. Стрімкий розвиток інноваційних процесів у розвинених країнах, зростаючі потреби населення й одночасно поступове вичерпання природних ресурсів приводять до необхідності активізації науково-інноваційної діяльності, генерації нових ідей, розробки нової продукції, нових ресурсозберігаючих технологій, застосування нових, більш ефективних методів управління й т.д.

Тому перед органами регіонального управління в цей час стоять зовсім

нові завдання управління інноваційною діяльністю, що враховують швидкість розвитку інноваційних процесів у світі, потреб населення, розвиток власного кадрового, інноваційного й економічного потенціалу, невизначеність зовнішнього й внутрішнього середовища й інші фактори. У зв'язку із цим список задач управління інноваційною діяльністю на рівні регіону істотно розширюється, їхнє розв'язання вимагає застосування як традиційних, існуючих, так і нових, ефективніших, методів.

Управління інноваційною діяльністю регіону являє собою складний багатокроковий процес, що поєднує масу дрібних підзадач, які необхідно вирішити органу управління в процесі організації, управління й розвитку інноваційної діяльності регіону. Так, у рамках функції аналізу інноваційної діяльності регіону передбачається розв'язання наступних задач: оцінка інноваційного потенціалу та результатів інноваційної діяльності, визначення ступеню відповідності результатів інноваційної діяльності наявному інноваційному потенціалу.

Список використаних джерел:

1. Антонюк Л.Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації: монографія / Л.Л. Антонюк, А.М. Поручник, В.С. Савчук. – К.: КНЕУ, 2003. – 394 с.
2. Амоша О.І. Механізм переходу економіки України на інноваційну модель розвитку: монографія / О.І. Амоша, С.М. Кацура, Т.В. Щетілова; під заг. ред. О.І. Амоша. – Донецьк: Ін-т економіки промисловості, 2002. – 108 с.
3. Соловьев В.П. Инновационная деятельность как системный процесс в конкурентной экономике (синергетические эффекты инноваций): монография / В.П. Соловьев. – К.: Феникс, 2004. – 560 с.

Славін В.С.

Кам'янець-Подільський державний аграрно-технічний університет, Україна

ФОРМУВАННЯ СПРИЯТЛИВОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ ДЛЯ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

На інвестиційну діяльність великий вплив справляє “інвестиційний клімат”, як ступінь сприятливості для вкладень. Він, як правило, конкретний для країни, регіону, галузі й часового відрізка. Відповідно до теми дослідження для нас найбільший інтерес становить “інвестиційний клімат” у сучасному сіль-

ському господарстві України. Сільське господарство України за врожайністю рослин, продуктивністю тварин, праце-, енерго- і матеріалоемністю виробництва істотно відстає від інших країн. Так, за врожайністю зернових ми поступаємося високорозвинутим країнам у 2,5-3 рази, за продуктивністю тварин – у 2,5-4 рази. Наявні в аграрних підприємствах будівлі й техніка застаріли як фізично, так і морально, знизився рівень підготовки трудових ресурсів, органічних добрив в Україні застосовується в 5-6, а мінеральних у 6-7 разів менше, ніж до проведення ринкових реформ. Щоб досягти високих темпів економічного зростання й розвитку, а на цій основі в майбутньому підвищити рівень споживання населенням країни, потрібні дуже великі інвестиції в сільське господарство України на відновлення основних засобів виробництва, житла, підготовку висококваліфікованих кадрів, науково-дослідні розробки, поліпшення сортового й породного складу рослин і тварин тощо.

Основною перешкодою на шляху збільшення обсягів виробництва в більшості аграрних підприємств України є відсутність фінансових можливостей для інвестування виробництва. У 90-х рр. сформувалося замкнуте коло причинно-наслідкової залежності, коли наслідок є і причиною збереження незадовільного стану. З усіх різновидів таких “кіл” до ситуації в аграрній сфері України найбільше підходить “замкнуте коло” нестачі капіталу за Р. Нурксе. Але для сучасних умов України його необхідно доповнити взаємозв'язком з політичною нестабільністю й диференціювати за верствами населення або класами. Нестача капіталу не дає змоги модернізувати виробництво й спонукає сільське господарство до застосування застарілих, екстенсивних і неефективних технологій. Дефіцит коштів не дає можливості замінити застарілий парк техніки, забезпеченість якою в аграрних підприємствах з 1992 р. щорічно знижувалася й зараз становить 40-60 % від потреб. Неефективні технології ведуть до дуже низької продуктивності полів і ферм. Низька продуктивність праці призводить до низького рівня доходів більшості агровиробників, причому ці доходи відразу і, як правило, цілком використовуються працівниками на забезпечення життя родини, тобто на споживання. Капітали створювалися і створюються в посеред-

ників, переробних галузях, банках. Але середній прошарок майже не вкладає заощадження у виробництво, оскільки не має впевненості в збільшенні капіталу при високому рівні податків і криміналізації підприємницької діяльності, збитковості половини аграрних підприємств і низькій рентабельності більшої частини аграрних підприємств.

Клас багатих, який володіє промисловими, сировинними й енергетичними ресурсами, банками, а також підприємствами з переробки сільськогосподарської сировини, побоюється загрози конфіскації майна через несплату податків, порушення правил приватизації й інших законів. Такий варіант розвитку подій цілком можливий при зміні політичного устрою держави або політики уряду. Тому найбільш заможні групи населення прагнуть переправити капітали за кордон (в іноземні банки, акції зарубіжних підприємств, нерухомість на території інших країн). Вітчизняні комерційні банки віддають перевагу зберіганню вільних грошових ресурсів на депозитних рахунках Нацбанку. Лише 5-6% сукупних інвестицій становлять банківські інвестиції в реальний сектор економіки. Банки побоюються видавати довгострокові кредити збитковим або балансуєчим на межі збитковості-беззбитковості господарствам, які зі збитковими становлять близько 30 % усіх великих аграрних підприємств. Рентабельні господарства вважають не вигідним для себе банківський кредит, оскільки додатковий прибуток від нього, як правило, не покриває оплату відсотка. Невеликі заощадження, наявні в громадян середнього статку, використовуються, як правило, на поліпшення житлових умов, купівлю автомобілів, побутової техніки тощо. З цих причин внески громадян у розвиток виробництва незначні і підприємства відчують нестачу капіталу для розвитку виробництва. Нагромадження й збереження коштів населення здійснює не в банках, яким воно вже не довіряє, а вдома.

Держава теж не в змозі в достатніх обсягах інвестувати виробництво. Низький рівень доходів підприємств і громадян, масове ухиляння від сплати податків не забезпечує належного наповнення державного бюджету. Роздутий державний апарат і значні адміністративні витрати залишають дуже мало кош-

тів для фінансування фундаментальної науки, НДДКР і виробничої сфери. Нестача капіталу гальмує економічне зростання й розвиток виробництва, не дає змоги істотно збільшити доходи більшості громадян навіть у майбутньому. Тому дуже актуальною є розробка умов для розриву “замкнутого кола” нестачі капіталу й активізації інвестиційної діяльності в сільському господарстві. Створення умов для одержання значного прибутку на вкладений у виробництво капітал допоможе розірвати “замкнуте коло” нестачі капіталу. Без докорінного поліпшення кількісного і якісного складу матеріально-технічної бази більшості аграрних підприємств Україна не зможе досягти високих темпів економічного зростання. Важливим завданням за цих умов є пошук коштів для інвестування розвитку виробництва у вигляді його системного відновлення [1, с. 47].

Як висновок необхідно відзначити, що економічний розвиток і відновлення потребують грошових, матеріальних, інтелектуальних та інших вкладень. Інвестиції є матеріальним і духовним джерелом, а значить, і особливо значущим фактором розвитку економіки. Найважливіші економічні й соціальні функції, виконувані інвестиціями, вимагають пильної уваги до теоретичних основ і прикладних аспектів інвестиційної діяльності. Слід зазначити, що, з погляду практичної реалізації, для будь-яких інвестиційних вкладень аграрних підприємств обов'язкова наявність інвестиційного проекту.

Список використаних джерел:

1. Вініченко І.І. Економічний зміст інвестиційного процесу в сільському господарстві / І.І. Вініченко // Інвестиції: практика та досвід. – 2007. – № 1. – С. 46-49.

К.е.н. Сорока М.П.

Чорноморський державний університет імені П. Могили, м. Миколаїв, Україна

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ
ПІДВИЩЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
РЕГІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ**

В сучасних умовах перманентних якісних змін, викликаних глобалізаційними процесами у світовій економіці, загостренням конкурентної боротьби на мікро-, мезо- та макрорівнях економічна потужність і стійкість держави все більше визначається конкурентоспроможністю її регіонів та регіональних господарських комплексів.

Слід відзначити, що в теоретичному плані категорія конкурентоспроможності господарського комплексу на регіональному рівні, особливо її міжнародного аспекту, є недостатньо розробленою проблемою. В даний час відсутній єдиний підхід до семантичного трактування даного поняття, що породжує фрагментарність в дослідженні цієї складної комплексної проблеми.

На нашу думку, *регіональний господарський комплекс* (РГК) слід розглядати як складну, динамічну систему, яка є організованою сукупністю підприємств і виробництв, розташованих на території відповідного регіону, та пов'язаних між собою економічними, фінансовими, організаційними та технологічними зв'язками у ринковому просторі.

Конкурентоспроможність регіонального господарського комплексу, на наш погляд, це загальний комплексний показник стійкості функціонування підприємств та галузей комплексу на внутрішньому та зовнішньому ринках, які здатні виробляти високий рівень доходу та зайнятості у регіоні на довгостроковій основі в умовах глобальної конкуренції.

При забезпеченні конкурентоспроможності РГК слід враховувати нові конкурентні умови розвитку світової економіки, обумовлені глобалізацією: економічні, політичні, науково-технічні, соціокультурні, демографічні, екологічні.

Врахування означених чинників вимагає розробки основних напрямів гло-

бального позиціювання національної та регіональної економіки та визначення стратегічних факторів, що формують макроконкурентоспроможність і забезпечують стійкі конкурентні переваги й конкурентоспроможність РГК. При цьому найважливішими передумовами успішності даного процесу виступають безумовне відстоювання національних і регіональних інтересів та забезпечення економічної та політичної стабільності.

Ефективний розвиток РГК та можливість підвищення його міжнародної конкурентоспроможності пов'язано з конкурентними перевагами регіону та наявністю результативних міжрегіональних економічних зв'язків.

Загалом у структурі конкурентних переваг РГК можна виділити такі їх види:

- ресурсні – володіння специфічними за видами ресурсами, які визначаються конкретним регіональним середовищем;
- потенційні – ступінь та ефективність використання наявних ресурсів та можливостей;
- стратегічні – наявність відповідної стратегії розвитку суб'єкта конкуренції та її якість.

На сьогодні в умовах розвитку глобального конкурентного середовища саме стратегічні конкурентні переваги стають все більш складними та важливішими для забезпечення ефективної діяльності суб'єктів господарювання та підвищення їх конкурентоспроможності, особливо міжнародної. Створення таких переваг повинно здійснюватися шляхом розробки стратегії підвищення міжнародної конкурентоспроможності РГК. Слід також враховувати специфічні ефекти глобалізації, зокрема перетворення міжнародних господарських зв'язків в інструмент перерозподілу ресурсів та підвищення ефективності виробництва у глобальному масштабі. Світові тенденції визначають напрями розвитку регіональних господарських комплексів та підходи до підвищення їх міжнародної конкурентоспроможності.

В свою чергу, на регіональному рівні поширюються процеси регіональної інтеграції країн, де процеси інтернаціоналізації, проходять більш інтенсивно, ніж у світі в цілому.

Очевидно, що в таких умовах формування політики підвищення конкурентоспроможності регіональних господарських комплексів вимагає врахування всіх аспектів процесу глобалізації і більш чіткого позиціонування регіону в цій новій системі, перш за все, з політико-правових і економіко-технологічних позицій. Найбільш важливим з цієї точки зору є питання укріплення та створення нових стратегічних конкурентних переваг регіону та РГК шляхом досягнення таких взаємопов'язаних цілей:

- підвищення конкурентоспроможності РГК на внутрішньому і світовому ринках і забезпечення структурного маневру у бік підвищення долі галузей, що виробляють продукцію з високим ступенем переробки, а також галузей сфери послуг;

- усунення накопичених структурних деформацій в економіці і розробка пріоритетних напрямів розвитку МЕД регіону відповідно до наявних ресурсів та потенціалу;

- стимулювання інноваційних механізмів розвитку регіональної економіки, формування ефективно функціонуючих товарних і фінансових ринків на основі реалізації відповідних державних програм розвитку, що враховують особливості сучасного етапу розвитку світового господарства;

- забезпечення відповідності розвитку регіональної економіки тенденціям загальносвітової економічної трансформації і посилення глобальних і регіональних інтеграційних процесів на базі нових інформаційно-комунікаційних технологій.

Список використаних джерел:

1. Бурдяк О.В. Конкурентоспроможність регіонів як необхідна передумова зростання конкурентоспроможності країни / О.В. Бурдяк // Матеріали третьої Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Україна наукова». Частина 3. – К., 2007. – С. 22-24.

Сцібан О.Я.

*Національна академія державного управління при Президентіві України,
м. Київ*

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ
ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СФЕРОЮ РОЗВИТКУ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ**

Цивільний кодекс (ЦК) України, регулюючи майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, та об'єкт, створений за замовленням, визначає два типа суб'єкта права – фізичну або юридичну особу, яким можуть належати майнові права інтелектуальної власності [3]. Відповідно до частини першої ст.80 ЦК України юридичною особою є організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку. Що стосується використання об'єкта права інтелектуальної власності під час здійснення господарської діяльності, то ст. 8 Господарського кодексу України встановлено [1], що держава, органи державної влади не є суб'єктами господарювання. Органи державної влади є суб'єктом, наділеним господарською компетенцією лише з організаційно-господарських питань у межах їх владних повноважень. Господарська компетенція органів державної влади та органів місцевого самоврядування реалізується від імені відповідної державної установи.

Так, відповідно до закону України «Про управління об'єктами державної власності» від 21 вересня 2006 р. суб'єктами управління об'єктами державної власності є: КМ України; Фонд державного майна України; міністерства та інші органи виконавчої влади; органи, які здійснюють управління державним майном відповідно до повноважень, визначених окремими законами; державні господарські об'єднання, державні холдингові компанії, інші державні господарські організації; юридичні та фізичні особи, які виконують функції з управління корпоративними правами держави; Національна академія наук України, галузеві академії наук [2]. Разом з тим, частиною другою ст. 3 цього Закону встановлено, що його дія не поширюється на здійснення прав інтелектуальної власності.

Таким чином, відповідно до чинного законодавства України держава не є суб'єктом права інтелектуальної власності. Отже, органи державної влади, які, як правило виступають замовниками в договорах на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт, втратили у процесі тривалого переходу від соціалістичної до ринкової моделі розвитку України майнове право інтелектуальної власності: за часи СРСР держава розглядала винаходи як свою власність, що виражалось у формах охоронних документів, головною з яких було авторське свідоцтво.

Які ж наслідки отримала в результаті наша країна. По-перше, орган державної влади, виступаючи в якості замовника в договорах на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт, має право, згідно положень ЦК України, використовувати передані йому виконавцем результати цих робіт у межах і на умовах, встановлених договором, а також заборонити виконавцю використовувати одержаний ним результат чи передавати іншим особам, якщо це встановлено умовами договору. Замовник має також право давати згоду виконавцю публікувати науково-технічні результати, одержані при виконанні робіт. Таким чином, він може отримати за державні кошти тільки результати робіт без майнових прав інтелектуальної власності.

Для забезпечення ефективного функціонування державного управління сферою ПВ та реалізації розроблених у другому розділі механізмів державного управління необхідно вирішити низку питань. По-перше, замість структурних підрозділів міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, Національної та галузевих академій наук мають утворюватися підпорядковані ним юридичні особи, через які потрібно здійснювати замовлення на розробку, створення чи виготовлення продукції за державні кошти та які можуть набувати в наступному майнових прав інтелектуальної власності на об'єкти, створені за державні кошти в рамках замовлень. Така юридична особа в межах міністерства чи іншого центрального органа державної влади має виступати в якості менеджера з питань інтелектуальної власності, що створюється в рамках виконання замовлень за державні кошти. При цьому на цю юридичну особу необхід-

но покласти і контрольні функції щодо якості створення об'єктів інтелектуальної власності виконавцями.

По-друге, для виконання завдань у сфері винахідництва і раціоналізації на великих державних підприємствах, в установах та організаціях необхідно створювати спеціальні структурні підрозділи з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності, а на невеликих підприємствах – вводити посаду відповідальних з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності які мають опікуватися, насамперед, питаннями організації та забезпечення діяльності винахідників та раціоналізаторів.

По-третє, з метою забезпечення інтелектуальної безпеки мають створюватися структурні підрозділи з безпеки, які будуть відповідати також і за забезпечення безпеки промислової власності, якою володіє державне підприємство, установа чи організація. За наявності загальних структурних підрозділів з безпеки до їхнього складу мають бути введені фахівці з питань інтелектуальної безпеки.

Таким чином, запропоновані зміни до структури органів державного управління дозволять забезпечити ефективність державного управління сферою ПВ.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.infodisk.com.ua>
2. Закон України «Про управління об'єктами державної власності» від 21 вересня 2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.infodisk.com.ua>
3. Цивільний кодекс України. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2009. – 424 с.

Холоднюк З.В.

Академія муніципального управління, м. Київ, Україна

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ УКРАЇНИ ТА ЇЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМИ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ПІДСИСТЕМАМИ

Цілісна система поглядів на державне управління регіональним розвитком України має бути сформована шляхом поєднання наявних науково-методичних розробок, що стосуються цієї галузі державного управління (включаючи знання щодо частини визначальних понять), та додаткових теоретико-методологічних розвідок, які дозволяють краще зрозуміти сутність та зміст усіх елементів цього явища у взаємозв'язку та взаємообумовленості.

Оскільки побудова концепції державного управління регіональним розвитком України потребує на проведення достатньо широкого кола різновекторних досліджень, то їх доцільно здійснювати поетапно для поступового просування до поставленої мети. У якості головних етапів формування цілісної концепції державного управління регіональним розвитком України можна виділити такі:

- визначення низки основоположних для дослідження державного управління регіональним розвитком країни понять: “розвиток”, “регіональний розвиток”, “регіональне управління”, “управління регіональним розвитком”;
- з'ясування місця державного управління регіональним розвитком країни у системі регіонального управління, що здійснюється у державі, та окреслення проблем побудови ефективних механізмів його забезпечення;
- розкриття змісту поняття “державне управління”, обґрунтування обов'язковості його поширення на усі гілки державної влади та розмежування із поняттям “управління державою”;
- дослідження особливостей різних видів механізмів управління, відображення цих особливостей при групуванні сукупності державних механізмів управління, що задіяні у державному управлінні регіональним розвитком України;

- виділення різнорівневих регіональних систем, а також характеристик та ознак субнаціональних регіонів, що мають враховуватися при виділенні регіонів у складі країни;
- аналіз внутрішньої структури регіональної системи, співставлення варіантів поділу території України на великі регіони, що мають включати декілька сучасних областей;
- виявлення тенденцій зміни міжрегіональних диспропорцій в Україні та їх впливу на завдання державного управління регіональним розвитком країни;
- встановлення взаємозв'язку державної регіональної політики з державною політикою та політиками кожного з регіонів країни, виділення їх головних структурних елементів;
- конкретизація сутності поняття “регіональна політика”, розкриття його змісту та співвідношення із регіональним управлінням;
- встановлення стратегічних орієнтирів державного управління розвитком України з урахуванням ситуації, що склалася на теперішній час та прогнозів щодо подальшого розвитку інших країн світу;
- здійснення вибору головних завдань регіонального розвитку України, реалізація яких має забезпечуватися через застосування державних механізмів управління;
- формування комплексного державного механізму управління регіональним розвитком України на основі результатів проведених теоретико-методологічних досліджень з державного управління регіональним розвитком країни;
- створення понятійного апарату державного управління регіональним розвитком країни, забезпечення взаємоузгодження усіх понять між собою;
- розроблення варіантів раціоналізації адміністративно-територіального устрою України на регіональному та районному рівнях з урахуванням внутрішнього потенціалу територіальних соціально-економічних систем;
- обґрунтування пропозицій щодо демократизації системи управління державою шляхом внесення відповідних змін у законодавчі акти України при здійсненні державного управління регіональним розвитком країни [1, с. 79].

Отже, формування концепції державного управління регіональним розвитком України доцільно здійснювати розпочинаючи з дослідження низки споріднених взаємопов'язаних понять, що стосуються просторового управління державою та її соціально-економічними територіальними підсистемами. Першими у цій низці є поняття “розвиток”, “розвиток регіону” та “регіональний розвиток”. Узагалі, розвиток будь-якого соціально-економічного територіального простору треба розглядати як незворотні та спрямовані якісні зміни складно-організованої системи, що саморозвивається. При цьому необхідно враховувати, що зміни притаманні не тільки системі в цілому, а всім об'єктам та явищам, які її складають.

Зважаючи на те, що головною особливістю змін, що розглядаються, є спрямованість, то розвитку соціально-економічної територіальної системи повинна бути притаманна єдина внутрішньо взаємопов'язана лінія, яка спирається на систему цілей розвитку. Проте, незважаючи на наявність такої єдиної орієнтації, процес розвитку є неоднорідним і для нього характерне діалектичне переплетіння різноспрямованих тенденцій, через що загальний хід просування шляхом прогресивного розвитку, якому притаманний рух уперед, до більш досконалого стану, зміни на краще, перехід до більш високого ступеню розвитку, узгоджується із змінами, що можуть створювати тупикові ходи або бути спрямовані у бік регресу. Виходячи з цього, дуже важливо виявити напрямок та особливості прогресивного розвитку країни та її регіонів, а також реалізовувати управління цими складними об'єктами таким чином, щоб усі зміни, що відбуваються, найкоротшим шляхом вели до досягнення поставлених стратегічних цілей.

Список використаних джерел:

1. Герасимчук З. Класифікація соціально-проблемних регіонів та напрямки формування у них політики сталого розвитку / З. Герасимчук // Регіональна економіка. – 2004. – № 2. – С. 77–84.

К.держ.упр. Чернов С.І.

Харківська обласна рада, Україна

**ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ МІЖСЕКТОРНОЮ ТА
ПРОСТОРОВОЮ МОБІЛЬНІСТЮ ЛЮДЕЙ І КАПІТАЛУ
НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ**

Регіональна та просторова політики повинні базуватися на доктрині концентрації та дифузії, яка ставить завданням підтримку здатності розвивати структури найважливіших осередків національної економіки та простору (метрополії) і одночасно прагнути розширення та зміцнення шляхів розвитку територій, що розміщені за межами метрополій. Суттєвим доповненням доктрини концентрації і дифузії виступає принцип, згідно з яким безпосереднє втручання у окремі регіони повинно відбуватися виключно тоді, коли є загроза тривалого регресу або настає їх маргіналізація і, у жодному випадку, не допускається втручання, якщо спостерігається хоча б якийсь позитивний ріст. Згідно з принципами політики єднання, підтримку у таких регіонах повинні мати території, які виявляють здатність до розвитку та створення нових місць праці [3, р. 99]. Втручання може відбуватися також у регіони, які мають ключове значення для цілої держави. Державне управління регіональним розвитком має також спрямовуватись на зростання міжсекторної та просторової мобільності людей і капіталу, що дозволить покращити пристосування місць проживання до високодинамічних економічних процесів.

Ефективне державне управління регіональним розвитком вимагає формування відповідного інституційного забезпечення, яке у державах Європейського Союзу загалом представлено трьома типами установ [2, р 209]. Центральною установою державної регіональної політики виступає міністерство регіонального розвитку. Його головними завданнями є інтегрування макропросторових і регіональних елементів, розробка концепцій та стратегій, впровадження державної просторової та регіональної політики. До компетенції цієї інституції також належить розпорядження регіональним сегментом коштів з ЄС і коорди-

нація діяльності окремих установ, які мають важливе регіональне значення. Інституцією, яка спільно з відповідними органами місцевого самоврядування становить загальнодержавну систему підтримки інновації та трансферу технологій, є державна агенція з питань технологій. Третій тип представлений окремими установами та організаціями. До їх компетенції належить визначення регіональних пріоритетів секторальних політик, аналіз їх впливу на регіон і координація своїх цілей з цілями державної політики регіонального розвитку. Міністерство регіонального розвитку координує ті елементи секторних політик, які мають значний регіональний та просторовий вплив.

Після визначення теоретичних засад державних цілей регіонального розвитку та діяльності інституцій, які покликані їх досягнути, відбувається осмислення інструментів управління регіональним розвитком. У децентралізованій ринковій системі головний акцент у стосунках центр-регіони переноситься з фінансування окремих заходів і цільових дотацій на формування системи збільшення бюджетних надходжень місцевого самоврядування за рахунок зростання їх власних прибутків і укладення регіональних контрактів. Посилення децентралізації залежить від зростання доходів окремих одиниць територіального самоврядування, особливо регіонів. Формування доходів регіональних бюджетів є головною формою міжрегіонального перерозподілу.

Окрема увага вчених спрямована на осмислення характеру державного управління у спеціальних економічних зонах. У ЄС з цього приводу існують два протилежні погляди. Одні вважають, що функціонування СЕЗ у нинішній формі є недоцільним. Головними типами СЕЗ, рекомендованими для створення, виступають спеціалізовані інноваційні структури (наприклад, технологічні парки), які забезпечують інноваційність економіки і трансфер технологій з дослідницької сфери до підприємств. Інші ж стверджують, що використання в усьому світі пільгових та податкових митних режимів на локальних територіях для організації високотехнологічних виробництв, працевлаштування населення у депресивних регіонах, підвищення рівня і якості життя населення дає великий позитивний ефект.

У сучасній науковій літературі, яка стосується регіонального та локального розвитку, відбувається осмислення фундаментальних змін, що розпочалися разом із змінами моделі світової економіки, а сьогодні впливають на способи стимулювання державною владою регіональної і локальної економік. Місто, регіон і навіть держава перестають бути суб'єктами субсидіювання і перетворюються на об'єкти підприємництва. Це відбувається тому, що отримання дотації, інвестиційного гранту або субсидії ще не гарантує досягнення конкурентоспроможності суб'єкта підприємництва, а деколи й сприяє поглибленню його проблем. Класичним прикладом є ситуація з підприємствами Rovera у Лонгбріджі, коли під загрозою зростання безробіття уряд Великобританії постійно скеровував туди субсидії, а тому й не проводилася інтенсивна реструктуризація і, як наслідок, виробництво було хронічно неефективними [1, р. 10].

Управлінські відносини між державою та регіонами у ЄС побудовані таким чином, що регіони у рамках регіональних операційних програм отримують значні кошти на розвиток і тому не повинні звертатися до уряду по додаткове фінансування. З іншого ж боку, уряд здійснює вплив на політику розвитку регіонів в межах, у яких вона стосується проблем надрегіонального і, особливо, загальнодержавного значення. Цей вплив може бути лише опосередкованим, оскільки не повинен порушувати засад самоврядування, і зводиться до формальних вимог або фінансового заохочення. Очевидно, що регіональні програми не можуть суперечити державній стратегії і концепції просторового розвитку держави. Окрім того, вони мають узгоджуватися з регіональними стратегіями розвитку і регіональними стратегіями інновації.

Список використаних джерел:

1. Polskie specjalne strefy ekonomiczne — zamierzenia i efekty: pr. zbiorowa / pod red. Elżbiety Kryńskiej; Uniwersytet Warszawski; Europejski Instytut Rozwoju Regionalnego i Lokalnego. — Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar, 2000. — 187 p.
2. Rozwój, region, przestrzeń. Praca zbiorowa / pod redakcją Grzegorza Gorzelaka, Anny Tucholskiej. — Warszawa: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, 2007. — 407 p.
3. Dokumenty Europejskie / W opracowaniu A. Przybowskiej-Klimzak i Ewy Skzydło-Te-felskiej. — Lublin: Wydawnictwo "Monopol", 1999. — Tom 2. — 290 p.

К.ю.н. Олійник О.С.

*Юридичний інститут Прикарпатського національного університету
імені В. Стефаника, Україна*

**ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ
СПЕЦІАЛЬНИХ (ВІЛЬНИХ) ЕКОНОМІЧНИХ ЗОН**

Створення в Україні економіки нової якості, розширення прав господарюючих суб'єктів і окремих регіонів у здійсненні власної економічної політики (виходячи із загальної відповідності державної стратегії розвитку) дає можливість для стимулювання економічної активності на регіональному рівні, зокрема шляхом створення особливих територіально-господарських формувань – спеціальних (вільних) економічних зон.

Незважаючи на наявність багаторічного досвіду створення СЕЗ і величезну їх кількість у багатьох країнах світу, в наукових колах дотепер немає згоди і єдиної думки щодо чіткого визначення самого поняття «спеціальної (вільної) економічної зони». Аналізуючи економіко-правову сутність, роль і значення СЕЗ, які діють у багатьох країнах, слід зазначити, що поняття СЕЗ є багатоаспектним, збірним і трактується широко і неоднозначно. Це зумовлено різноманітністю їх типів, різною метою їх створення і функціями, які вони виконують, а також їх постійною трансформацією та модифікацією в процесі їх історичного розвитку. Вільна економічна зона – це територія, що володіє вигідним географічним положенням, наділена своїм політичним центром більш пільговим у порівнянні з загальноприйнятим для даної держави режимом господарської діяльності. Іншими словами, вона виявляє собою анклав, де здійснюється вибіркове скорочення державного втручання в економічні процеси, тобто складає відособлену частину національного економічного простору, на якій застосовується визначена система пільг, не використовувана на інших територіях даної держави.

Одним із ранніх термінів, які визначають сутність вільної зони, був термін «porto franco» – «вільна гавань», якою «визначалася частина території, на якій товари розглядалися як об'єкти, що знаходяться поза межею національної митної системи, і тому не підлягають обов'язковому митному контролю й оподаткуванню» [1, с. 24]. В міру поширення зон у світі і модифікацій у бік ускладнення та удосконалення їх цілей і функціональної спрямованості, понятійний ряд розширюється (у тому числі під впливом мовних особливостей держав-фундаторів). У результаті явище, що має внутрішню цілісність, одержало значну кількість визначень. Зокрема, існує не менше 30 різноманітних дефініцій, що визначають, по суті, аналогічні явища. Юридичні словники дають такі тлумачення вільної економічної зони:

– вільна економічна зона (англ. *freely economic regions*) – особливі державні території, у рамках яких встановлюються пільгові умови ведення підприємницької діяльності шляхом спеціального правового регулювання, податкових, митних та інших відносин [2, с. 402];

– вільна економічна зона – це будь-яка територія в рамках відповідної держави, у межах якої встановлюються пільгові умови господарської і підприємницької діяльності як митного, так і немитного характеру [3, с. 281];

– вільна економічна зона – це райони (частини) національно-державної території, в яких для іноземних і національних підприємців діють особливо пільгові умови (економічні) [4, с. 395].

У Міжнародній конвенції «Про спрощення і гармонізацію митних процедур» (Кіотська конвенція), що прийнята у 1973 році і набула чинності у 1974 році [5, с. 683], поняття «вільна зона» визначено як частина державної території, на якій розміщені товари розглядаються з погляду стягування імпорتنих мит і податків, як такі, що знаходяться поза митною територією і не підлягають звичайному митному контролю. У Додатку 8 до Кіотської конвенції подано визначення вільної економічної зони (або зони-франко) як частини території країни, на якій товари розглядаються як об'єкти, що знаходяться за межами національної митної території і тому не підлягають митному контролю та оподаткуванню.

З цього визначення можна зробити висновок, що воля відособленої частини державного простору є не абсолютною, а відносною. Вільною ця територія є лише в тому значенні, що завезені на неї товари звільняються від митних зборів, податків на імпорт і інші види контролю за імпортом, що відповідно до митного законодавства країни застосовується у відношенні імпортованих товарів на інші території цієї країни. Це означає, що товари, ввезені у вільну економічну зону через митницю, не декларуються як увіз на територію приймаючої країни. Але в той же час закони не звільняють товаровласників і інвесторів від існуючого економічного правопорядку, а лише полегшують його. У зв'язку з цим вільні економічні зони варто було б іменувати не вільними, а спеціальними економічними зонами [5, с. 683].

Також Кіотська конвенція дає визначення комерційної і промислової вільної зони. Під комерційною вільною зоною розуміється зона, куди «товари допускаються для подальшого продажу, їх переробка або використання у виробництві звичайно заборонені». Промисловою вважається зона, де «товари, допущені до ввозу в промислові вільні зони, можуть бути піддані дозволеним операціям з переробки» [6, с. 127].

Визначення поняття спеціальних (вільних) економічних зон міститься у відповідних актах законодавства [7]. Крім того, доктринальне визначення СЕЗ та їх види знаходимо в працях науковців, які досліджували правове регулювання господарської (інвестиційної) діяльності в цих зонах (В.М.Коссака, О.С.Семерак, Л.В.Крупа, О.В.Буткевич, Зельдіна О.Р., Мостовенко С.В., Собакарь А.О. та інші).

Відповідно до легального визначення, закріпленого в ч.1.ст. 401 ГКУ, СЕЗ – це частина території України, на якій встановлено спеціальний правовий режим господарської діяльності, особливий порядок застосування та дії законодавства України, включаючи й можливість запровадження пільгових митних, податкових, валютно-фінансових та інших умов підприємництва вітчизняних та іноземних інвесторів [7]. Проте це визначення не розкриває у повній мірі правової природи СЕЗ та не містить всіх притаманних їм ознак, які дали б змогу

відмежовувати СЕЗ від інших територій із спеціальним правовим режимом економічної діяльності.

У науковій літературі існують різноманітні точки зору, які визначають поняття СЕЗ, серед яких має місце розширене тлумачення СЕЗ. Так, наприклад, одні автори стверджують, що СЕЗ – це «...частина національного економічного простору, де введена й застосовується визначена система пільг і стимулів, що не використовуються в інших регіонах» [8, с. 37]. Інші стверджують, що СЕЗ прийнято вважати частину території суверенної країни, на якій встановлюється і діє спеціальний правовий режим [9, с. 77; 10, с. 75; 11, с. 226; 12, с. 29]. Посилаючись на узвичаєні думки більшості дослідників проблем створення СЕЗ у сучасному світі, вони підкреслюють, що обов'язковою ознакою, яка визначає сутність зони, служить пільговий митний режим. Хоча сам режим, як правило, на практиці сполучається з наданням інших пільг, включаючи податкові, фінансово-кредитні та ін.

У науковій літературі також можна зустріти твердження вчених, які розглядають СЕЗ як «форму активізації зовнішньоекономічної діяльності» [13, с. 141], або як «нову форму зовнішньоекономічних відносин, що укладаються на визначеній, відносно відокремленій території» [14, с. 74–75]. Таким чином, вони підкреслюють лише один аспект економічних відносин, які виникають на відносно відокремленій території. На думку А.О.Собакаря СЕЗ розглядається як система територіальних економіко-правових відносин, у яких зовнішньоекономічні є лише складовою частиною [15, с. 23]. Крім цього, як бачимо, у наведених визначеннях взагалі не порушується і не розв'язується питання про межі і площу території зони, про статус і органи управління зоною та інші питання, пов'язані зазвичай із завданнями регулювання життєдіяльності зон та їх створенням.

Окремі українські науковці розуміють СЕЗ або як конкретні види економічної, промислової, сільськогосподарської діяльності, транспортної, туристичної діяльності тощо, спеціально визначені для іноземних інвесторів, або як обмежені території, на яких діють особливі пільгові економічні умови для іноземних інвесторів та національних підприємств [16, с. 31].

Заслуговує на увагу визначення СЕЗ, запропоноване О.В.Буткевич, на думку якої СЕЗ – це законодавчо визначена частина території держави, на якій спеціальним внутрішнім законодавством на певний строк для певних суб'єктів встановлюється спеціальний пільговий правовий режим господарської діяльності і створюються спеціальні органи управління з метою залучення інвестицій для досягнення законодавчо встановлених економічних, соціальних і науково-технічних завдань [17, с. 5].

Ю.Б.Бек визначає поняття СЕЗ України як спеціальної економічної зони, що є частиною території України з чітко визначеними адміністративно-географічними кордонами, на якій на визначений строк окремим Законом встановлюється і діє спеціальний (пільговий) правовий режим економічної діяльності, що поширюється на суб'єктів даної зони, які здійснюють свою діяльність виключно в її межах для виконання поставлених при створенні зони завдань [18, с. 163-164].

О.Р.Зельдіна пропонує визначення спеціальної економічної зони як частини території держави, на якій для інвесторів встановлюються податкові, митні, фінансові пільги з метою залучення додаткових інвестиційних засобів для активізації виробничого, торгового, зовнішньоекономічного й іншого видів діяльності [19, с. 33].

У цілому ж треба відзначити, що майже усі дослідники СЕЗ звертають увагу, головним чином, на їх інституціональний аспект і аналізують інститути, що створюються на території СЕЗ, мета яких регулювати, стимулювати виробництво, торгівлю і наукову діяльність у зоні. Таким чином, наведені точки зору свідчать про те, що їх автори розглядають СЕЗ, обмежуючись аналізом лише її окремих аспектів: СЕЗ розглядається або як відособлена територія, де діє режим правового й економічного регулювання, або СЕЗ визначається як специфічна форма зовнішньоекономічних відносин. На нашу думку, поняття СЕЗ повинно якнайповніше відображати їх правову природу та містити ознаки, які дали б змогу відмежовувати їх від інших територій із спеціальним правовим режимом економічної діяльності.

Характерними ознаками СЕЗ є: територіальна обмеженість СЕЗ; строковість СЕЗ; юридична підстава запровадження СЕЗ на певній території: спеціальний закон про конкретну СЕЗ; мета створення СЕЗ: досягнення законодавчо встановлених економічних, соціальних та науково-технічних завдань; спеціальний суб'єктний склад СЕЗ: обов'язковими учасниками господарських відносин у СЕЗ є органи управління СЕЗ та суб'єкти господарювання СЕЗ, які набувають цього статусу в спеціальному порядку за умови дотримання встановлених вимог; спеціальний режим господарської діяльності для суб'єктів господарювання СЕЗ, що може включати пільгові митні, податкові, валютно-фінансові та інші умови підприємництва; здійснення управління СЕЗ із застосуванням спеціально створених органів [20, с. 684; 18, с. 35].

Наведені ознаки СЕЗ є загальними і стосуються усіх зон на території України. Проте необхідно враховувати, що при створенні окремих СЕЗ дані ознаки деталізуються і набувають конкретного значення. Тому необхідно у законах про створення СЕЗ закріпити визначення поняття окремих зон, враховуючи їх специфічні ознаки.

Список використаних джерел:

1. Кузьменко В.П. Свободные экономические зоны: мифы и реальность / В.П. Кузьменко, Л.И. Кузнецова // Экономика предприятия. – 1999. – № 2–3. – С. 24–34.
2. Юридическая энциклопедия / под ред. М.Ю. Тихомирова – М., 1997. – 526 с.
3. Юридический энциклопедический словарь / сост. О.Г. Румянцев, В.Н. Додонов. – М.: ИНФРА-М, 1996. – 384 с.
4. Толковый юридический словарь: бизнес и право / сост. М.А. Баскакова. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 688 с.
5. Санахметова Н.О. Підприємницьке право: навч. посіб. / Н.О. Санахметова – К.: А.С.К., 2005. – 912 с.
6. Международная конвенция по упрощению и гармонизации таможенных процедур (Киотская конвенция 1973 г.). Приложение 1. Относительно свободных зон // Право и экономика. – 1995. – № 8. – С. 127.
7. Господарський кодекс України. Господарський процесуальний кодекс України: Офіційний текст. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 304 с.
8. Ярова Н. Світовий досвід організації вільних економічних зон / Н. Ярова, Т. Дмитрієва, В. Дрозденко // Розбудова держави. – 1996. – № 12. – С. 37–43.
9. Жученко В. Создание СЭЗ рекреационного типа в Украине / В. Жученко, Т. Невгад // Бизнесинформ. – 1999. – № 7–8. – С. 77–79.
10. Сахарук Д. Мировой опыт и практика Украины в создании СЭЗ / Д. Сахарук // Бизнесинформ. – 1999. – № 9–10. – С. 75–78.
11. Волошин Ю.А. Свободная экономическая зона: миф или реальность? / Ю.А. Волошин, Р.В. Колосов // Проблеми розвитку зовнішньоекономічних зв'язків та залучення іно-

- земних інвестицій: регіональний аспект. – Донецьк: ТОВ «Лебідь», КП «Регіон», 1998. – С. 225–227.
12. Мандибура В. Вільні економічні зони в Україні / В. Мандибура // Політика і час. – 1997. – № 8. – С. 29–35.
  13. Панушкина Я.Л. СЭЗ и специальный режим инвестиционной деятельности в Донецкой области: 1998 – 1999 гг. / Я.Л. Панушкина // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. – Донецк: ДонНУ, 2000. – С. 141–142.
  14. Райзберг Б. Рыночная экономика / Б. Райзберг // Деловая жизнь. – 1993. – № 2. – С. 74–75.
  15. Собакарь А.О. Організаційно-правові основи утворення і функціонування спеціальних економічних зон в Україні: дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право» / А.О. Собакарь. – Д., 2002. – 219 с.
  16. Полатай В. Суб'єкти інвестиційної діяльності / В. Полатай // Предпринимательство, хозяйство и право. – 2000. – № 11. – С. 10–12.
  17. Буткевич О.В. Правове регулювання господарської діяльності в спеціальних (вільних) економічних зонах України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право» / О.В. Буткевич. – К., 2004. – 20 с.
  18. Бек Ю.Б. Правове регулювання іноземних інвестицій у спеціальних (вільних) економічних зонах України (на матеріалах СЕЗ «Яворів»): дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. / Ю.Б. Бек. – Л., 2005. – 191 с.
  19. Зельдіна О.Р. Теоретичні аспекти спеціального режиму господарювання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук: 12.00.04 «Господарське право; господарське процесуальне право» / О.Р. Зельдіна. – Донецьк, 2007. – 33 с.
  20. Вінник О.М. Господарське право: навчальний посібник / О.М. Вінник. – К.: Правова єдність, 2009. – 766 с.

К.е.н. Шутаєва О.О.*, Панченко А.О.**

**Таврійський національний університет ім. В.І. Вернадського, м. Сімферополь,
Україна; **Донецький національний університет, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ПРАВА ЄВРОСОЮЗУ НА ПРАВОПОРЯДОК УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОГЛИБЛЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

Підписання Угоди про партнерство та співробітництво (УПС) у 1994 році відкрило шлях до правової інтеграції між Україною та Євросоюзом, як найбільш динамічним інтеграційним угрупованням світу. УПС не тільки започаткувала розвиток відносин між сторонами у політичній, економічній, правовій, соціальній та багатьох інших сферах, але й заклала основи для її подальшого удосконалення й поглиблення. У цьому зв'язку постає актуальне питання про характер, правові засади, напрямки та інструменти правової співпраці між Ук-

раїною та ЄС. І хоча Україна поки що не знаходиться серед країн-кандидатів на вступ до європейських інтеграційних організацій, право Євросоюзу поступово розширює свій вплив на її правопорядок. На наш погляд, однією з ключових проблем правового співробітництва між Україною та ЄС є вивчення особливостей взаємодії права Євросоюзу та права України.

При цьому треба мати на увазі, що УПС лише частково розкриває особливості взаємодії права Євросоюзу та права України. Більш повно висвітлити ці особливості може лише аналіз природи права Євросоюзу та врахування вже існуючої практики регулювання відносин між європейськими інтеграційними організаціями та третіми країнами. З формулювань положень УПС випливає, що процес правової інтеграції України у ЄС має односторонній характер і що дія положень права Євросоюзу в правопорядку України в цілому підпорядковується загальним закономірностям, характерним для відносин європейських інтеграційних організацій з країнами не членами. Підтвердженням цього одностороннього характеру правового співробітництва сторін є те, що в УПС йдеться про закріплення у праві України норм, які б забезпечили рівень захисту прав на інтелектуальну власність, аналогічний до існуючого у Європейському співтоваристві (ст.50. 1), зближення законодавства України до законодавства ЄС (ст.51) тощо. Тобто мова йде лише про пристосування системи права України до системи права Євросоюзу та систем права держав-членів європейських інтеграційних організацій, а не про зустрічні кроки по шляху зближення правових систем сторін Угоди. Однак, важливо враховувати, що дія положень права Євросоюзу у правопорядку України має певну специфіку, обумовлену, насамперед, рівнем розвитку двосторонніх відносин сторін. Зокрема, з правових актів, які визначають засади співробітництва України з ЄС та практики відносин між сторонами, випливає, що дія положень первинного права Євросоюзу у правопорядку України забезпечується насамперед шляхом включення приписів права європейських інтеграційних організацій до УПС та через гармонізацію законодавства України з правом ЄС.

Відносно безпосередньої дії актів права Євросоюзу в правопорядку Украї-

ни слід зазначити, що інститути європейських інтеграційних організацій ще не ухвалювали правових актів, спрямованих на регулювання поведінки суб'єктів національного права України, хоча це не виключено у майбутньому в процесі поглиблення відносин між сторонами.

Ще більші можливості для дії норм права Євросоюзу у правопорядку України надає гармонізація законодавства України з правом європейських інтеграційних організацій. На наш погляд, укладення УПС та інших документів, які визначають правові засади співпраці між Євросоюзом та Україною, створило належні передумови для гармонізації українського законодавства з правом Євросоюзу.

При цьому треба зауважити, що процес гармонізації законодавства України з правом європейських інтеграційних організацій теж має свої особливості, які зумовлені рівнем відносин між партнерами. Тобто той факт, що УПС не передбачає підготовки до приєднання України до ЄС, визначає межі співробітництва сторін у правовій галузі, й зокрема у сфері гармонізації. З іншого боку, як показує практика здійснення гармонізації на рівні Співтовариства, а також у відносинах ЄС з іншими країнами, зокрема, з тими, що мають з ЄС угоди про асоціацію, практично не можливо чітко визначити межі гармонізації. Тому Україна має достатньо широкі можливості у разі необхідності форсувати або призупиняти процес гармонізації своїх правових норм з правом Євросоюзу. Це безпосередньо стосується цілей, засобів та організаційно-правового механізму гармонізації.

Гармонізація, яка передбачена УПС та іншими документами, що регулюють співробітництво України з ЄС має як спільні риси, так і суттєві відмінності від аналогічного процесу на рівні Співтовариства та у відносинах ЄС з третіми країнами. Спільною для них є загальна мета всякої гармонізації, яка полягає у створенні уніфікованого правового середовища для суб'єктів ринкових відносин. А для цього необхідно нівелювати відмінності у національних правилах, які регулюють ці відносини. Проте гармонізація в рамках співробітництва України з ЄС спрямована також на створення сприятливих умов для доступу

українських виробників на спільний ринок ЄС та на ринки країн, які визнають стандарти Співтовариства.

Крім того гармонізація українського законодавства з правом ЄС закладає правові засади для появи правового середовища, наближеного до вже існуючого в країнах-членах Співтовариства, і тим самим допомагає залучити бізнесменів з країн-членів європейських інтеграційних організацій до більш активної діяльності в Україні. Така присутність повинна сприяти економічному розвитку країни, а також залученню іноземних інвестицій в українську економіку.

Гармонізація об'єктивно прискорює інтеграцію України до ЄС. І це визначає особливу зацікавленість України у процесах гармонізації свого законодавства з правом Євросоюзу. Разом з тим, гармонізація українського законодавства з правом Євросоюзу повинна враховувати характер відносин сторін, що визначає особливі способи та принципи її здійснення.

Треба відзначити, що процес гармонізації українського законодавства з правом Євросоюзу розпочався ще до набуття чинності УПС. Зокрема, спроби узгодити норми українського законодавства з правом ЄС робилися у галузях, що регулюють конкуренцію, трудові та соціальні відносини. Цей період можна назвати етапом добровільної гармонізації. Для нього характерним є те, що він здійснювався за відсутності конкретних зобов'язань сторін у цій сфері. Він також проходив за умов, коли дії України з метою гармонізувати своє законодавство з правом Євросоюзу не були погоджені з європейськими інтеграційними організаціями і носили односторонній характер.

Проте слід зауважити, що цей процес не був абсолютно стихійним. Справа в тому, що у Україні були можливості використовувати відповідні акти органів Співтовариства та аналізувати практику інших країн, в яких здійснювалася гармонізація національного законодавства з правом ЄС. Зокрема, Біла книга, ухвалена Комісією ЄС у 1995 році, визначала пріоритети гармонізації для країн Центральної та Східної Європи. Звісно, одного тільки переліку пріоритетних галузей з гармонізації було недостатньо для того, щоб надати цьому процесу необхідну динаміку. Перш за все треба було рахуватись з тим, що для запо-

чаткування процесу гармонізації необхідно було мати переклад хоча б частини документів ЄС на українську мову. Проте, враховуючи, що акти, визначені Білою книгою в якості пріоритетних займають об'єм у 8000 сторінок, одне це вже стало значною технічною перешкодою на шляху добровільної гармонізації, яку почала здійснювати Україна.

Треба відмітити, що після набуття чинності УПС процес гармонізації українського законодавства з правом Євросоюзу отримав вже не тільки чіткі правові засади, але й набув більш різноманітних форм.

Таким чином, вагому складову зближення України з європейськими інтеграційними організаціями становить поглиблення впливу права Євросоюзу на її внутрішній правопорядок. Основними засобами такого впливу є міжнародні економічні угоди про співпрацю між Україною та європейськими інтеграційними організаціями, а також гармонізація законодавства України з правом Євросоюзу.

ЗМІСТ

СЕКТОР ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

<i>Александрова М.М.</i> Податки як інструмент фіскальної політики.....	3
<i>Антонов А.В.</i> Ефективні моделі регіональних соціальних процесів.....	8
<i>Беглиця В.П.</i> Структура фінансово-економічного механізму фінансування розвитку суднобудування.....	11
<i>Биркович Т.І.</i> Сучасний стан та прогноз динаміки розвитку енергетичної галузі України.....	14
<i>Васильєва Л.М.</i> Роль кластера у підвищенні конкурентоспроможності аграрного сектора.....	17
<i>Герасименко І.С.</i> Фактори формування інвестиційного клімату та перспективи його змін як на загальнодержавному так і на регіональному рівнях.....	20
<i>Гіндес А.В.</i> Інвестиційна складова в основі забезпечення економічної безпеки держави....	23
<i>Гіндес О.Г.</i> Зміст державних замовлень у раціоналізації природокористування.....	26
<i>Гура Я.В.</i> Основні підходи до побудови державної регіональної політики.....	29
<i>Добрунов С.С.</i> Регіональний аспект промислово-інноваційної політики.....	32
<i>Драган І.В.</i> Вдосконалення організаційно-економічного механізму державної політики у сфері природокористування.....	35
<i>Драган І.О.</i> Удосконалення інструментарію державного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища.....	37
<i>Ємельянов В.М.</i> Вплив органів державної влади на соціально-економічний розвиток країни та її регіонів.....	39
<i>Кобець А.С.</i> Основні напрями модернізації державної політики у галузі освіти.....	42
<i>Ковалевська О.П.</i> Розвиток житлового будівництва як основний напрям підвищення рівня та якості життя населення.....	44
<i>Корецький А.Н.</i> Налоговая политика на макроэкономическом уровне.....	48
<i>Коцинець В.В.</i> Теоретичні аспекти ресурсного забезпечення регіонального економічного розвитку.....	51
<i>Лисов І.В.</i> Напрями поліпшення становища у сфері житлової політики держави.....	54
<i>Литвин Ю.О.</i> Пріоритетні критерії розвитку сільських територій.....	57
<i>Мороз Н.В., Байцар Р.І.</i> Нормативно-правове забезпечення якості зерна.....	60
<i>Оліфіренко Л.Д.</i> Визначальні пріоритети у формуванні механізму державного регулювання розвитку промисловості України.....	64
<i>Панін А.Т.</i> Держава як безпосередній учасник розвитку регіонального інвестиційно-будівельного комплексу.....	67
<i>Равлюк В.В.</i> Система управління інноваційною діяльністю регіону.....	69
<i>Славін В.С.</i> Формування сприятливого інвестиційного клімату для розвитку аграрних підприємств.....	72
<i>Сорока М.П.</i> Концептуальні напрями формування стратегії підвищення міжнародної конкурентоспроможності регіонального господарського комплексу.....	76
<i>Сцібан О.Я.</i> Забезпечення ефективного функціонування державного управління сферою розвитку інтелектуального капіталу.....	79
<i>Холоднюк З.В.</i> Формування концепції державного управління регіональним розвитком України та її соціально-економічними територіальними підсистемами.....	82
<i>Чернов С.І.</i> Державне управління міжсекторною та просторовою мобільністю людей і капіталу на регіональному рівні.....	85

ЮРИДИЧНИЙ СЕКТОР

<i>Олійник О.С.</i> Поняття, ознаки та соціально-економічне призначення спеціальних (вільних) економічних зон.....	88
<i>Шутаєва О.О., Панченко А.О.</i> Особливості впливу права Євросоюзу на правопорядок України в умовах поглиблення інтеграційних зв'язків.....	94

Наукове видання

Мови видання: українська, російська, англійська

НАУКА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ

Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції
(29-30 вересня 2011 р.)

У семи томах

Том 3. Державне управління. Юридичні науки

Окремі доповіді друкуються в авторській редакції

Організаційний комітет не завжди поділяє позицію авторів

За точність викладеного матеріалу відповідальність покладається на авторів

Відповідальний редактор *Біла К.О.*
Технічний редактор *Капуш О.Є.*

Здано до друку 29.09.11. Підписано до друку 30.09.11.
Формат 60x84^{1/16}. Спосіб друку – різнограф.
Ум.др.арк. 4,83. Тираж 100 пр. Зам. № 1011-03.

Видавець та виготовлювач СПД Біла К. О.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДК № 3618 від 6.11.09р.

Надруковано на поліграфічній базі видавця Білої К. О.
Україна, 49087, м. Дніпропетровськ, вул. Березинська, 80, офіс 2
Поштова адреса: Україна, 49087, м. Дніпропетровськ, п/в 87, а/с 4402

тел. +38 (067) 972-90-71

www.confcontact.com
e-mail: conf@confcontact.com